

**”Det betyder väldigt mycket att få gå,
även om man liksom inte pratar hår.”**

En kvalitativ intervjustudie om frisörens betydelse för äldre kvinnors upplevelser av socialt stöd och välbefinnande

**“It means a lot to be able to go, even
though you kind of don't talk hair.”**

A qualitative interview study on the importance of a hairdresser for older women's experiences of social support and well-being

Examensarbete för kandidatexamen inom huvudområdet Socialpsykologi.

Grundnivå, 15 Högskolepoäng

Vårtermin år 2023

Student: Erika Lundh

Handledare: Susanna Nordström

Examinator: Zaira Jagudina

Deklarering

Härmed intygar jag, Erika Lundh att jag på egen hand och utan otillbörlig hjälp genomfört denna studie inom ramen för det Socialpsykologiska programmet vid Högskolan i Skövde under vårterminen 2023 för att erhålla en kandidatexamen i socialpsykologi. Jag intygar även att de källor som använts listats i referenshanteringen samt att denna studie inte tidigare lämnats in för examination eller publicering någon annanstans.

Datum, 2023-05-05

Abstrakt

Svenska rapporter har länge påtalat den negativa effekt som avsaknaden av socialt stöd innebär för mänskligt välbefinnande. De sociala relationerna och därmed källorna till socialt stöd förklaras bli färre med åren, värst drabbade i vårt svenska samhälle är kvinnor över 75 år. Samtidigt är äldre kvinnor frisörernas mest frekventa och lojala kunder. Via sin yrkesroll har frisören potential att utgöra en informell källa för socialt stöd för dessa kvinnor. Trots frisörernas stora potential att bidra med socialt stöd för dem är forskningen kring ämnet ur de äldre kvinnornas perspektiv i stort sett obefintlig. I föreliggande kvalitativa studie med socialpsykologisk ansats har syftet varit att undersöka samt bidra till ökad förståelse för vilken betydelse frisören har för äldre kvinnors upplevelser av socialt stöd och välbefinnande. Studien utgick från kvalitativa metoder och insamling av data skedde via nio enskilda semistrukturerade intervjuer med kvinnor över sjuttiofem år i Västsverige. Resultatet visade att äldre kvinnor upplevde såväl praktiska som sociala former av socialt stöd via sin frisör. Vidare utgjorde frisören positiva bidrag för äldre kvinnors välbefinnande genom att frisörrelationen hade potential att bidra med tillfredsställelse utifrån två aspekter, socialt och individuellt. På samma sätt visade sig avsaknaden av dessa behov liksom de olika formerna av socialt stöd medföra negativ påverkan för äldre kvinnors välbefinnande. Av resultatet framkom att det var den sociala konstruktionen av frisören som bidrog till den unika sociala relationen mellan kunden och frisören, vilken fick större betydelse för äldre kvinnors upplevelse av socialt stöd och välbefinnande än frisörens yrkesroll som sådan.

Nyckelord: socialt stöd, välbefinnande, social relation och frisörroll

Abstract

Swedish reports have long pointed out the negative effect that the lack of social support has on human well-being. As age progresses, it is explained that social relationships and thus sources of social support become fewer, the worst affected in our Swedish society are women over the age of 75. At the same time, older women are the most frequent and loyal customers of hairdressers. Through her professional role, the hairdresser has the potential to be an informal source of social support for these women. Despite the great potential of hairdressers to contribute with social support, research on the subject from the perspective of older women is largely non-existent. In this qualitative study with a social psychological approach, the aim has been to investigate and contribute with increased understanding of the importance of a hairdresser for older women's experiences of social support and well-being. The study was based on qualitative methods and collection of data was made through nine individual semi-structured interviews with women over the age of seventy-five in Western Sweden. The results showed that older women experienced both practical and social forms of social support through their hairdresser. The hairdresser also made a positive contribution to the well-being of older women because of the hairdressing relationship had the potential to contribute satisfaction from two aspects, socially and individually. Similarly, the lack of these needs as well as the various forms of social support had a negative impact on older women. The result showed that it was the social construction of the hairdresser that contributes to the unique social relationship between the customer and the hairdresser, which was more important for older women's experience of social support and well-being than the hairdresser's professional role as such.

Keywords: social support, well-being, social relationship and role of hairdresser

Förord

Jag vill inledningsvis börja med att tacka alla fantastiska kvinnor som deltagit i studien för givande intervjutillfällen, utan Er medverkan hade inte undersökningen varit möjlig. Jag vill även passa på att tacka min familj och mina vänner för all stöttning och kärlek som ni visat mig under arbetets gång. Avslutningsvis vill jag rikta ett stort tack till min handledare, Susanna Nordström, för trevliga samtal, härliga skratt men framför allt – din gedigna kompetens som varit vägledande under hela studiens gång. Tack för Ditt engagemang!

Erika Lundh, maj 2023

Innehållsförteckning

1. Introduktion	1
1.1 Inledning	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Disposition	2
2. Teoretiskt ramverk	3
2.1 Rollteori	3
2.2 Socialt stöd	3
2.3 Känsla av sammanhang	4
2.4 Det sociala välbefinnandet	5
3. Tidigare forskning inom fältet	6
3.1 Frisören som källa för socialt stöd	6
3.2 Det sociala stödets betydelse & dynamiska karaktär	8
4. Avgränsning	9
5. Metod och metodologiska utgångspunkter	10
5.1 Metodval	10
5.2 Urval	11
5.3 Empiriskt instrument	12
5.4 Etiska överväganden	12
5.5 Tillvägagångssätt vid empirisk undersökning	13
5.6 Förförsök	15
5.7 Transkriberingsprocessen	16
5.8 Kvalitetskriterier	16
5.9 Analysmetod	17
6. Resultat & Analys	18

6.1 Interpersonellt samspel	20
6.1.1 Relationellt samspel	20
6.1.2 Kontextuellt samspel	22
6.2 Positiva affirmationer	24
6.2.1 Det sociala behovet och egenvärdet	24
6.3 Psykosocial påverkan.	29
6.3.1 Emotionella uttryck och trygghetsförlust	29
7. Diskussion och slutsatser	35
7.1 Vilka former av socialt stöd upplever äldre kvinnor i relationen med sin frisör?	35
7.2 Vilken betydelse upplever äldre kvinnor att frisören har för deras välbefinnande?	37
7.3 Vilken betydelse upplever äldre kvinnor att ett ofrivilligt avbrott i relationen med sin frisör har för deras välbefinnande?	39
8. Reflektioner & Framtida forskning	41

Referenslista

Bilaga 1: Intervjuguide

Bilaga 2: Missivbrev

Bilaga 3: Informationsbrev

Bilaga 4: Samtyckesformulär

Bilaga 5: Referens Frisörföretagarna

1. Introduktion

1.1 Inledning

Frisör är en yrkesgrupp som genom åren har utgjort en källa för socialt stöd för kvinnor i samhället (Cowen, Gesten, Boike, Norton, & Wilson 1979). I samband med industrialiseringen blev många kvinnor i Sverige hemmafruar. Under 1930 - 1940-talet hade så många som nio av tio familjer kvinnan hemma för hushållssysslor på heltid (Nilsson 2011). Under denna tid var det vanligt förekommande att kvinnor gick till frisören varje vecka för att få håret tvättat och stylat (Prisma Västra Götaland u.å.). Många av oss har sett den ikoniska bilden av kvinnan från denna tid som sitter i en torkhuv med en skvallertidning i handen. Faktum är att forskning visar att frisören även idag har en viktig social funktion för kvinnor. Personliga problem föredras många gånger att delas med frisören framför vänner eller familj (Krystal et al. 2016; Page et al. 2022). I en kundundersökning av Frisörföretagarna (2018) uppgav 76% av kvinnorna mellan 56–79 år att de alltid går till samma frisör. Drygt en tredjedel av de som går till samma frisör uppger att de gör det för att de utvecklat en vänskapsrelation till frisören (Frisörföretagarna 2018). Under Covid-19 pandemin införde Sveriges regering en restriktion om att hålla minst två meters avstånd till andra i samhället. De som var 70 år eller äldre uppmanades dessutom att begränsa antalet sociala kontakter och undvika större samlingsplatser (Folkhälsomyndigheten 2020). Inom frisörbranschen befarades att detta skulle komma att innebära stora ekonomiska förluster för frisörer i Sverige. I en undersökning som Frisörföretagarna utförde efter pandemin framgick dock att många av kunderna inte minskade ner på sina frisörbesök ens under denna tid trots de hälsorisker det kunde tänkas medföra (Frisörföretagarna 2022).

SCB:s senaste kartläggning av social isolering i Sverige visade att individer över 75 år är som mest utsatta (SCB 2019). Undersökningen visade även att så många som 13% saknar en nära vän och att äldre kvinnor är socialt isolerade i större utsträckning än äldre män (SCB 2019). I vårt samtida samhälle likställs ensamhet och bristen på sociala relationer med samma negativa hälsoeffekter och riskfaktorer för tidig död som rökning och övervikt (Thelander & Kristensson 2022, s. 205). Cowen et al. (1979) konstaterade att frisörer utgör en stor samhällsnytta genom sin roll som socialt stöd för sina kunder. Ett viktigt perspektiv i Cowens studie saknades dock – kundens. Under arbetet med

artikelsökningen kan konstateras att det fortsatt saknas forskning som belyser kundens perspektiv på frisören som en källa för socialt stöd, vilket denna studie syftar till att undersöka. Det valda forskningsområdet anses viktigt att studera eftersom äldre kvinnor löper större risk för begränsning av sociala kontakter och därmed källor till socialt stöd. När relationerna i livet begränsas blir kontakter med lokala aktörer i civilsamhället samt den allmänna förståelsen för dess sociala funktion av större vikt. Denna studie är av värde för det socialpsykologiska forskningsområdet då den fokuserar på den psykosociala funktion som frisören bidrar till i interaktionen med sina kunder. Med hjälp av det valda teoretiska ramverket kan studien komma att bidra till ökad förståelse för den betydelse som frisören har för upplevelsen av socialt stöd och välbefinnande för äldre kvinnor i Sverige. Forskarens förhoppning är studien skall intressera såväl frisörer som yrkesverksamma inom liknande serviceyrken genom att uppmärksamma betydelsen de har för äldre kvinnors upplevelse av socialt stöd och välbefinnande. På samma sätt kan den ökade förståelsen tänkas utgöra ett värdefullt bidrag i arbetet med att skapa samhällseliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka samt bidra med ökad förståelse för vilken betydelse frisören har för äldre kvinnors upplevelser av socialt stöd och välbefinnande.

Studien utgår från följande frågeställningar:

- Vilka former av socialt stöd upplever äldre kvinnor i relationen med sin frisör?
- Vilken betydelse upplever äldre kvinnor att frisören har för deras välbefinnande?
- Vilken betydelse upplever äldre kvinnor att ett ofrivilligt avbrott i relationen till frisören har för deras välbefinnande?

1.3 Disposition

I kapitel 2 presenteras de teoretiska utgångspunkterna som använts som ramverk för tolkning av studiens empiri. I kapitel 3 redovisas tidigare forskning inom fältet varpå studiens avgränsning presenteras i kapitel 4. Kapitel 5 utgörs av studiens metodologiska utgångspunkter, däribland vetenskapsfilosofiska grunder och metodval; urval; etiska överväganden; studiens tillvägagångssätt samt analysmetod. I kapitel 6 presenteras studiens analys samt resultat. Avslutningsvis presenteras i kapitel 7 en diskussion kring

slutsatser i relation till tidigare forskning, forskarens reflektioner kring studien samt förslag på vidare forskning.

2. Teoretiskt ramverk

I följande avsnitt presenteras en redogörelse för de teoretiska utgångspunkter som har använts som ramverk för tolkning av empiri i denna studie. Samtliga teorier berör föreliggande studies centrala fenomen utifrån samma kunskapsteoretiska utgångspunkt, vilket även har bidragit till dess relevans.

2.1 Rollteori

Genom sitt dramaturgiska perspektiv redogjorde Goffman (2014) för mänsklig interaktion och socialt samspel med hjälp av teatern som metafor. Enligt Goffmans rollteori utgörs en roll av fastställda handlingsmönster, likt rutiner, vilka kan väljas att spelas upp vid olika tillfällen. Genom livet har individen en mängd olika sociala roller som i sig är bundna till specifika förhållningsregler (Goffman 2014, s. 23). Goffman menar att individer på ett mer eller mindre medvetet sätt tar på sig olika masker och spelar olika roller i det sociala livet, likt ett framträdande. Det är genom dessa roller som individen känner sig själv och andra (Goffman 2014, s. 26). Rollteorin menar att vem som helst kan lära sig att spela en roll så att den blir trovärdig i betraktarens ögon, likt en socialiseringsprocess kan alla utveckla förmågan att kliva in och ut ur olika roller (Goffman 2014, ss. 68–69).

Teorin förklarar att specifika beteenden och attribut är förväntade av olika sociala roller i samhället, så även för olika yrkesroller. Med frisörrollen följer därmed en förväntan på visst agerande mot kunden. I föreliggande studie utgör teorin stöd för forskarens förståelse av frisörens yrkesspecifika beteende och dess betydelse för individens upplevelse av såväl socialt stöd som välbefinnande ur olika aspekter.

2.2 Socialt stöd

Enligt Uchino (2004, s. 7) är socialt stöd en komplex process, -stödet effekt beror både på typen av stöd och vem som erbjuder det. Vidare har inte bara stödet i sig effekt utan också vetskapen om att det finns tillgängligt (ibid. s. 7). Vissa stödkällor innefattar flera funktioner, så är fallet många gånger exempelvis med nära vänner och familj. I andra relationer kan tillgången på socialt stöd däremot vara begränsade till att ha en specifik och begränsad funktion (Uchino 2004, s. 27) Uchino menar att en relation har potential

att bidra med en upplevd känsla av, samt utbyte av så mycket som 4 funktioner av socialt stöd. En funktion av *tillhörighet* upplevs genom att relationen bidrar med känslan att individen är uppskattad, inkluderad och accepterad. *Emotionellt stöd* upplevs när någon visar omsorg för, oroar sig för, förstår och sympatiserar med individens svårigheter. Denna funktion berör de emotionella utbyten som relationen präglas av. När individer lyssnar på varandra och ger komplimanger minskar osäkerheten och sårbarheten samtidigt som självkänslan och självtillfredsställelsen ökar. En relation kan också utgöra ett *informellt stöd* genom att vara en källa för personliga råd, vägledning och förslag. Det informella stödet är ett värdefullt bidrag för individens förmåga till problemlösning, beslutsfattande och måluppfyllelse. Slutligen kan relationen bidra till ett *instrumentellt stöd* genom att relationen skapar förutsättningar för källor av praktiskt stöd för individen (Uchino 2004, ss. 16–17).

Genom att appliceras till frisörkontexten har teorin utgjort stöd för forskaren att identifiera samt förstå de olika former av socialt stöd som individen har potential att uppleva via den sociala relationen med frisören.

2.3 Känsla av sammanhang

Den amerikanska sociologen Aaron Antonovsky (2005) är känd för sina studier inom hälsa där han bland annat kom fram till att individens motståndskraft mot svåra påfrestningar beror på i vilken utsträckning individen upplever tillvaron som *meningsfull*, *begriplig* och *hanterbar*. Dessa tre komponenter utgör de centrala komponenterna i KASAM – den upplevda känslan av sammanhang. Teorin menar att en låg grad av upplevd känsla av sammanhang innebär högre risk för ohälsa medan en hög grad innebär högre motståndskraft mot ohälsa. Antonovskys egen definition på KASAM lyder enligt följande:

Känslan av sammanhang är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomträngande och varaktig men dynamisk tillit till att (1) de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, (2) de resurser som krävs för att man skall kunna möta de krav som dessa stimuli ställer på en finns tillgängliga, och (3) dessa krav är utmaningar, värda investering och engagemang (Antonovsky 2005, s. 46).

Begriplighet kopplas till individens förmåga att förstå och bedöma verkligheten, en kognitiv aspekt. Hanterbarhet innebär att individen upplever sig ha resurser och förmåga att möta olika krav, en handlingskomponent. Meningsfullhet utgörs av en emotionell komponent som kopplas till förmågan att avgöra vad som är viktigt att lägga sin energi på samt upplevelsen av att livet och dess innehåll har en mening (Antonovsky 2005, ss. 44–46). Meningsfullhet anses utgöra den viktigaste komponenten för individens motståndskraft mot påfrestningar och välbefinnande (Antonovsky 2005, s. 50).

Den upplevda känsla av sammanhang relaterat till frisörkontexten inkluderar även aspekter som går bortom den sociala relationen med frisören och det sociala sammanhanget som sådant för individens välbefinnande. På så sätt fungerar teorin som en fördjupning till övriga välbefinnandeteorier samt utgör ett mer praktiskt tillämpbart bidrag på vissa aspekter i föreliggande studie.

2.4 Det sociala välbefinnandet

Den amerikanske socialpsykologen Corey Keyes (1998) har utvecklat teorin om de fem dimensionerna av socialt välbefinnande. Enligt Keyes är socialt välbefinnande en subjektiv utvärdering av individens förhållande till och funktion i samhället, vilket utgör ett socioekologiskt perspektiv på välbefinnandet. Det sociala välbefinnandet består av fem dimensioner som påverkar individens upplevda välbefinnande genom; 1, *social integration*, en kulturell aspekt som belyser individens upplevda gemenskap och samhörighet med sina medmänniskor. Social integration inbegriper även känslan av samhörighet med de individer man omges av. Den upplevda känslan av social integration påverkar individens förhållningssätt i interaktionen med andra. Om känslan är hög är upplevelsen att man är accepterad för den individ man är, vilket exempelvis bidrar till att man har större möjlighet att uttrycka sina personliga åsikter utan att det riskerar att hota självbilden. 2, *social acceptans* behandlar i vilken utsträckning individen känner tillit till andra i sin omgivning samt huruvida man upplever att den tilliten är delad. En grundförutsättning för att tillit skall kunna uppstå är att man uppnått ömsesidig social acceptans. 3, *socialt bidrag* innebär en värdering av individens upplevda egenvärde, huruvida individen upplever att de bidrar med något av värde i ett socialt sammanhang eller ej. Detta kan exempelvis utvärderas genom det sociala utbyte som man upplever sig tillföra i mötet med andra. 4, *socialt förverkligande*, berör individens upplevelse av den sociala miljöns möjligheter för självförverkligande och den personliga utvecklingen. 5,

socialt sammanhang handlar om huruvida individen upplever sin sociala värld som begriplig och meningsfull. Förståelse för den sociala världen bidrar med trygghet genom att individen vet vad den har att förvänta sig i interaktionen med sin omvärld. Den upplevda känslan av kontroll över det sociala samspelet bidrar i sin tur till ett ökat välbefinnande (Keyes 1998).

Sammantaget utgör teorin stöd för forskaren att identifiera samt förstå olika aspekter av såväl frisörens, som det sociala sammanhang individen upplever via denne och dess betydelse för det subjektiva välbefinnandet.

3. Tidigare forskning inom fältet

I detta avsnitt presenteras sammanfattningar av de vetenskapliga forskningsartiklar som valts ut och som används som bakgrund till samt jämförs med resultaten i denna studie. Den tidigare forskningens relevans för denna studie presenteras i slutet av varje artikel. De valda artiklarna är av västerländsk, eller motsvarande kontext vilket innebär att de präglas av en individualistisk samhällssyn. Den tidigare forskningen är indelad i två avsnitt; 1. *Frisören som källa för socialt stöd*, och 2. *Det sociala stödets betydelse & dynamiska karaktär*.

3.1 Frisören som källa för socialt stöd

I den kvalitativa studien *Hairdressers as caregivers. A descriptive profile of interpersonal help-giving involvements* (Cowen, Gesten, Boike, Norton, & Wilson, 1979) utfördes 90 strukturerade intervjuer med frisörer i North Carolina USA, om deras stödjande roll för kunden. Huvudsyftet med studien var att undersöka frisörens hjälpgivande beteenden. Resultatet visade att frisörernas halva arbetsdag bestod av att samtala med kunderna. Så mycket som cirka en tredjedel av samtalsstiden med kunderna berörde deras svåra eller måttligt svåra problem. Särskilt förekommande var samtal om problem med relationer, den fysiska hälsan, depression och ångest. Frisörerna hanterade situationen genom att erbjuda sitt stöd och sympati samt genom att vara lättsamma och goda lyssnare. Att vara en stödjande person till sina kunder var något som frisörerna upplevde både som positivt och negativt. Av resultatet framkom även att det ibland var svårt för frisörerna att sätta gränser i relationen med kunden, vilket kunde leda till att kunden kontaktade dem utöver arbetstid för att prata av sig. Artikeln är relevant för denna studie då den ger frisörens

perspektiv på rollen som socialt stöd för kunden och kan ställas i jämförelse med det perspektiv som min studie fokuserar på - kundens.

I studien *Hairdressers as a source of social support: A qualitative study on client disclosures from Australian hairdressers' perspectives* (Page, Chur & Delfabbro 2022) samlades kvalitativa data in från intervjuer med 10 frisörer i södra Australien. Studiens syfte var att undersöka vad kunder avslöjar för sin frisör, hur frisörer reagerar på detta samt vilken effekt denna typ av interaktion har på frisörer. Resultatet visade att frisören ofta valde att bekräfta kunden i dennes samtalsämnen. Att frisörerna sällan ifrågasatte kunden och det faktum att de var personligt involverade i sina kunders liv bidrog till att frisörerna fick kämpa med att upprätthålla gränser i relationen med sina kunder, varpå frisörerna ibland också valde att sudda ut gränsen mellan yrkesrollen och vän. Frisörerna ansåg att det emotionella stödet de gav sina kunder var terapeutiskt. Resultatet bidrar med frisörens perspektiv på det sociala stödets innebörd och visar samtidigt på den asymmetri som frisörrollen kan skapa, något som även kunden kan tänkas uppmärksamma. Av den anledningen utgör artikeln ett intressant bidrag till denna studie.

Hairstylists' Relationships and Helping Behaviors With Older Adult Clients (Anderson, Cimbale & Maile 2010) är en kvalitativ studie där 40 hårstylisterna deltog i en enkätundersökning i Ohio, USA, om relationerna mellan frisörer och deras äldre kunder. Studiens syfte formulerades genom tre forskningsfrågor: 1, att utforska relationstypen mellan frisörer och deras äldre kunder, 2, att undersöka frisörernas hjälpförmågor samt stödjande återkoppling på de problem som delas av äldre kunder och 3, att mäta frisörernas intresse för att stötta sina äldre kunder i deras problem. Av resultatet framgick att frisörernas relationer med äldre kunder i allmänhet var mycket nära, deras omsorg för - och vilja att hjälpa sina äldre kunder var påtaglig. Frisörerna uppgav att de endast i undantagsfall skulle ignorera eller försöka byta ämne om deras äldre kunder delade med sig av sina problem. Resultatet visade även att frisörer tenderar att vara väldigt måna om sina äldre kunders välbefinnande och att de står dem nära. Artikeln utgör ett bidrag för ett motsvarande perspektiv till det som denna studie skall studera, därav anses den relevant.

I *Commercial Friendships: Service Provider--Client Relationships in Context* (Price & Arnould, 1999) utfördes fyra studier i ett storstadsområde i sydöstra USA. Författarna

använde sig av både kvantitativa och kvalitativa datainsamlingsmetoder i syfte att ta reda på hur vänskap uppstod inom frisörkontexten och i så fall vad "vän" antogs betyda inom ramen av kommersiell vänskap. Sammantaget visade resultaten av de fyra studierna att frisören, ur ett kommersiellt vänskapsperspektiv, tenderade att bli en informell källa för socialt stöd och hjälp för de kunder som blottade sina personliga problem, vilket bidrog till förutsättningarna för att vänskap skulle uppstå. Den regelbundna kontakten ihop med det ömsesidiga beroendet utgjorde också förutsättningar för den kommersiella vänskapens uppkomst. Ur frisörernas perspektiv sågs kundens lojalitet som ett kvitto för vänskapen medan lojaliteten snarare sågs som ett resultat av vänskapen för kunden. Av resultatet framkom även att cirka 20 % av kunderna ansåg att serviceförhållandet hade en negativ påverkan för vänskapens lämplighet, vilket stöddes av frisörernas utsagor om att vänskapen med kunden ofta stannade inom salongen. Servicekontexten erkändes utgöra möjlighet för intim vänskap mellan individer som i en annan kontext inte hade umgåtts. Salongen förklarades även utgöra en god miljö för de individer som hade ett ökat relationsbehov och önskade engagera sig i relationer med servicepersonal. Att kunden och frisören kan ha en intim relation i den ena kontexten för att i den andra vara nästintill främlingar speglar relationens unika dynamik. Sammantaget är samtliga resultat som denna artikel presenterar av relevans för denna studie då de ger både kundens och frisörens perspektiv på relationens dynamik och att den belyser de förväntningar som kontexten och de olika rollerna medför.

3.2 Det sociala stödets betydelse & dynamiska karaktär

Lonelier than ever? Loneliness of older people over two decades (Dahlberg, Agahi & Lennartsson 2018) är en longitudinell studie med tvärsnittsdesign som baserades på SWEOLD, en undersökning om Sveriges äldsta invånare. Syftet med studien var att identifiera förändringar i ensamhet över tid, både med avseende på prevalensnivåer och till sociodemografiska, sociala och hälsorelaterade faktorer förknippade med ensamhet. Resultatet visade att fler kvinnor än män upplevde ensamhet och att individens sociala faktorer hade stor betydelse för risken att drabbas av ensamhet. Exempelvis var det vanligare bland ogifta/ensamstående att känna sig ensamma och allra vanligast bland änkor/änklingar. Resultaten påtalar äldre kvinnor i Sveriges behov av ökade sociala kontakter för att motverka upplevd ensamhet. Av den anledningen anses den valda artikeln vara relevant för denna studie.

Den kvalitativa studien *Aging Alone, Gossiping Together: Older Adults' Talk as Social Glue* (Torres 2018) utgjordes av insamlade data under 5 års fältarbete samt kompletterande intervjuer i New York, USA. Studiens syfte var att förstå hur äldre utvecklar alternativa former av socialt stöd via informella stödkällor som finns tillgängliga i deras närmiljö. Resultatet visade att äldre som bodde ensamma ägnade sig åt att skvallra på regelbunden basis. Vidare gavs de genom skvallret tillgång till olika former av informellt socialt stöd. Majoriteten av deltagarna avstod från offentliga samlingsplatser såsom kyrka eller dagcenter. Istället visades att interaktioner på halvoffentliga platser utgjorde en viktig källa för deras sociala engagemang. Resultatet visade också att svaga sociala band hade en ökad betydelse för de äldre som bodde ensamma. Även om frisörsalongen inte är en sådan mötesplats som avses i artikeln är kommunikationstypen som presenteras vanligt förekommande inom frisörkontexten. Frisören kan likaså tänkas utgöra en person som kunderna har svaga sociala band till. Tillsammans kan dessa aspekter tänkas utgöra en informell källa för socialt stöd på likvärdigt sätt och därav har studien ansetts relevant för denna studie.

Den svenska studien *Den svenska ensamheten: om hur olika former av ensamhet påverkar vårt välbefinnande* (Brülde & Fors 2015) ingick som ett kapitel i Fragment: SOM-undersökningen 2014. Studiens andra syfte är mest relevant för denna studie och undersökte vilka effekter olika former av ensamhet har på individens välbefinnande och varför ensamheten har dessa effekter. Studien var av kvantitativ art med enkätfrågor där ensamhet delades in i två distinktioner; objektiv eller subjektiv ensamhet. Resultatet visade att bristen på sociala relationer som gav stöd och närhet hade större negativa effekter på välbefinnandet än avsaknaden av en intim kärleksrelation. Den objektiva sociala ensamheten hade tydliga negativa effekter på välbefinnandet. Vidare gav lägre umgängesfrekvens upphov till sociala ensamhetskänslor som i sin tur påverkade välbefinnandet negativt. Resultaten i denna studie visar på kopplingen mellan socialt stöd och upplevt välbefinnande i en svensk kontext, vilket denna studie syftar till att studera.

4. Avgränsning

Tidigare forskning inom fältet har utförts med både kvantitativa och kvalitativa metoder. Man har främst fokuserat på frisörens upplevelse av det sociala stöd som denne ger sina kunder utifrån en amerikansk och australiensisk kontext. Utifrån tidigare forskning

framgår att frisörernas upplevelse är att de utgör olika former av socialt stöd för sina kunder, att relationen med kunden tenderar att bli intim och överskrida frisörens professionella gräns. Det finns däremot få studier som undersöker detta ur kundens perspektiv. Inte heller har man undersökt det sociala fenomenet ur ett socialpsykologiskt perspektiv eller utifrån en nordisk kontext. Att flertalet av dessa studier vilar på teoretiska ramverk med företagsekonomiskt perspektiv kan förklara varför forskning ur kundens perspektiv är begränsad. Tidigare forskning ur den svenska kontexten har påvisat att källor för socialt stöd minskar med åldern, framförallt för äldre kvinnor. Vidare har den betydelse som avsaknaden av källor för socialt stöd har för mänskligt välbefinnande belysts. Det kompletterande avsnittet som redogör för det sociala stödets betydelse och dynamiska karaktär bidrar därmed till att motivera en studie som denna, vilken syftar till att undersöka frisörens betydelse för äldre kvinnors upplevelse av socialt stöd och välbefinnande. Huruvida denna betydelse varierar utifrån äldre kvinnors sociala situation är något som föreliggande studie till följd av dess begränsade omfattning inte klarar att svara på. Att undersöka denna faktors påverkan hade kunnat utgöra ett värdefullt bidrag till forskningsfältet genom att tillföra ökad förståelse för frisörens betydelse i form av informell källa för socialt stöd hos äldre kvinnor.

5. Metod och metodologiska utgångspunkter

I detta avsnitt redogörs studiens val av metod. Vidare förklaras urval av respondenter, empiriska mätinstrument, etiska överväganden, studiens tillvägagångsätt, förförsök, transkriberingsprocess samt kvalitetskriterier och analysmetod.

5.1 Metodval

Baserat på studiens syfte valdes att använda en kvalitativ metodologi och semistrukturerade intervjuer som datainsamlingsmetod. Ansatsen var att förklara och förstå den sociala verkligheten utifrån respondenterna inom en viss kontexts perspektiv, vilket går i linje med det epistemologiska perspektivet interpretivism (Bryman 2018, s. 52). Då djupa beskrivningar av fenomenet från respondenter inom en specifik kontext var vad som efterfrågades av empirin ansågs den valda metodologin bäst lämpad. Det var således respondenternas perspektiv förklarat med deras egna ord som stod i fokus. Vidare är syftet i denna studie av explorativ art, -vid studiens inledning fanns ännu ingen kännedom om fenomenet från det perspektiv det avsågs att studeras. För att undvika att

dra förutfattade slutsatser om det okända fenomenet i så stor utsträckning som möjligt användes ett induktivt angreppssätt vid studiens inledande skede. Slutsatser drogs sedan utifrån analysen med stöd av befintlig teori, vilket medförde ett visst mått av deduktivt angreppssätt. Då den kvalitativa metodologin präglas av ett induktivt, interpretivistiskt (tolkande) och konstruktionistiskt angreppssätt ansågs den bättre lämpad än den kvantitativa metodologin, vars studier präglas av positivism, objektivism och deduktion som angreppssätt (ibid. ss. 49, 52, 62). Den kvalitativa intervjun utgör en datainsamlingsmetod som syftar till att få fram insikter om hur respondenterna uppfattar världen, vilket ligger i linje med syftet i denna studie. Valet av semistrukturerade intervjuer baserades på dess möjlighet att bidra med detaljrika beskrivningar av fenomenet. Metodens flexibilitet innebar ett utrymme till fördjupning av respondentens svar samt möjlighet att inkludera nya teman som uppkom under studiens gång. Sammantaget ansågs detta utgöra värdefulla angreppssätt för insamlandet av relevant empiri (Bryman 2018, ss. 561–562).

5.2 Urval

Empiriska data i denna studie utgjordes av nio semistrukturerade, individuella intervjuer med kvinnor i Västsverige. Respondenterna hittades via ett målstyrt urval. Den valda urvalsmetoden bidrog till forskarens möjlighet att upprätta specifika urvalskriterier med mål om att respondenterna i största möjliga mån skulle kunna generera relevant empiri i förhållande till studiens syfte och frågeställningar (Bryman 2018, ss. 496). Med hänsyn till studiens begränsade omfattning valdes att specificera urvalsgruppen genom följande kriterier:

1. Kvinnor som är 75 år eller äldre.
2. Kvinnor som gjort regelbundna besök hos samma frisör i två år eller mer.
3. Kvinnor som har erfarenhet av ett ofrivilligt avbrott i relationen med sin frisör

Syftet med det första kriteriet var att definiera vad som för studien avsågs med äldre. Vidare syftade ålderskriteriet till att fånga den population av kvinnor som kunde tänkas ha ett ökat behov av socialt stöd. Andra kriteriet ansågs vara av relevans för empirins potential att svara på forskningsfrågorna eftersom återkommande interaktion möjliggör den sociala relationen och därmed respondentens möjlighet att utvärdera den. Det ansågs dock inte vara av någon betydelse för studiens validitet om respondenten befann sig i en

sådan situation just för tillfället eller hur frekventa hennes frisörbesök var. En självuppskattning på ”regelbundna besök” under två års tid ansågs vara tillräckligt för respondentens erfarenhet av det sociala stöd som en relation med frisören hade kunnat innebära. För respondentens möjlighet att redogöra för sin upplevelse av ett ofrivilligt avbrott och därmed kunna bidra med empiri kopplat till detta fenomen upprättades det tredje kriteriet. Det ansågs tillräckligt att respondenten hade upplevt detta vid något tillfälle i sitt liv för att kunna bidra med relevant empiri i förhållande till forskningsfrågorna.

5.3 Empiriskt instrument

Studiens empiriska mätinstrument utgjordes av en intervjuguide (Se bilaga 1; Intervjuguide). Intervjuguidens struktur gav respondenterna utrymme att förhålla sig förhållandevis fritt till de specifika frågeställningar som forskaren ställde. Intervjuguiden gav även forskaren utrymme att inkludera uppföljningsfrågor när detta önskades, vilket ansågs särskilt värdefullt. Uppföljningsfrågorna bidrog till forskarens möjlighet att fördjupa sig i de utsagor som var av särskilt intresse i förhållande till studiens syfte och forskningsfrågor (Bryman 2018, s. 563). Intervjuguiden inleddes med ett antal bakgrundsfrågor i syfte att sätta respondentens svar i ett sammanhang. Därefter presenterades ett antal frågor som kategoriserats i teman med utgångspunkt i studiens syfte och frågeställningar (Bryman 2018, s. 566). Första forskningsfrågan hade temat *Socialt stöd*, vilket bröts ner i intervjufrågor som berörde olika aspekter av socialt stöd, såsom ”finns det några ytterligare funktioner förutom de praktiska som frisörbesöket fyller för dig? I så fall, vilka?”. Den andra forskningsfrågan vars tema utgjordes av *Välbefinnandet* omsattes i frågor som berörde olika aspekter av välbefinnande, exempelvis ”vilken betydelse upplever du att din frisör har för ditt mående?”. Den tredje forskningsfrågan hade temat *Separationen* vilket intervjufrågorna bröt ner till olika aspekter av separationens påverkan för individens upplevelser av socialt stöd och välbefinnande, såsom ”hur fick denna upplevelsen dig att må?”.

5.4 Etiska överväganden

I linje med de etiska principer som gäller för svensk forskning har forskningsprocessen kring denna studie förhållit sig till *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *nyttjandekravet* och *konfidentialitetskravet* i syfte att undvika negativ påverkan för deltagarna (Bryman 2018, s. 170). Informationskravet innebär att respondenterna skall ges information om

studiens syfte och moment, att deltagandet bygger på frivillighet och att det när som helst kan avbrytas. Detta kriterium tillgodosågs genom att respondenterna delgavs ett missivbrev (Se bilaga 2; Missivbrev) som de hade god tid på sig att läsa igenom innan de tackade ja till eventuellt deltagande. I Missivbrevet presenterades studiens syfte, urvalskriterier, tänkta tillvägagångssätt, samt de etiska principer som ett deltagande i denna studie omfattades av. Samtyckeskravet som innebär att de deltagande frivilligt skall lämna sitt samtycke för ett deltagande i studien tillgodosågs genom att en underskrift av ett upprättat samtyckesformulär (Se bilaga 4; Samtyckesformulär) krävdes för deltagande i denna studie. I samtyckesformuläret framgick information kopplat till nyttjandekravet, -att all insamlad microdata endast kom att användas för studiens forskningssyfte (ibid. ss. 170, 175). Den sista etiska principen som berör kravet på konfidentialitet tillgodosågs genom att grundläggande principer för hantering av personuppgifter utfördes enligt GDPR (Integritetsskyddsmyndigheten 2021). I linje med detta tilldelades respondenterna ett kodat namn samt att enheten där all data fanns tillgänglig var lösenordskyddad. Vid studiens avslut och färdigställande raderades all microdata och dess tillhörande dokument.

5.5 Tillvägagångssätt vid empirisk undersökning

För att rekrytera respondenter kontaktades i ett första steg nio salonger i Västsverige över telefon där en kort beskrivning av studiens syfte presenterades ihop med en instruktion av det engagemang som forskaren efterfrågade av frisörerna. En salong undanbad sig att bistå med respondentrekrytering direkt. Övriga åtta salonger var positiva till att få mer information varpå forskaren besökte salongerna för mer information samt överlämnade av missivbrev (Se bilaga 2; Missivbrev) för frisörernas möjlighet att dela ut detta till de kunder i urvalsgruppen som visade intresse för studien. I missivbrevet framgick information om studiens syfte, urvalskriterier, tillvägagångssätt, de etiska principer som ett deltagande inbegrep samt en uppmaning om att vid fortsatt intresse för deltagande återkoppla till forskaren snarast för planering av intervju. För att underlätta att sprida informationen till kollegor i salongen överlämnades även ett informationsbrev (Se bilaga 3; Informationsbrev). I informationsbrevet framgick studiens syfte, urvalskriterier samt tänkta tillvägagångssätt för rekryteringen. Respondentrekryteringen pågick under två veckor. Efter 11 dagar hade endast återkoppling från två respondenter skett varpå forskaren vidtog åtgärder för ytterligare rekrytering på egen hand. Forskaren kontaktade

då ordföranden i en pensionärsförening i Västsverige med önskemål att få besöka någon av deras samträffar för presentation av studien samt eventuell respondentrekrytering. Forskaren fick därigenom tillträde till en träff där fyra kvinnor i urvalskriteriet visade intresse för deltagande och fick varsitt missivbrev. Av etiska skäl valdes att låta dem överväga sitt deltagande i lugn och ro, varpå samtliga fyra kvinnor hörde av sig dagen därpå och intervju planerades in veckan därefter. Efter återkoppling till salongerna fick forskaren kontaktuppgifter till fyra respondenter. Endast en av dessa hade fått med sig ett missivbrev hem. Till övriga respondenter skickade forskaren missivbrev per post, varpå kontakt för planering av intervju återupptogs några dagar senare. Vid återkoppling med salongerna framgick att många frisörer hade glömt av uppdraget att rekrytera. De som hade rekryterat hade inte heller gjort detta enligt instruktionerna. Flera frisörer förklarade att de hade haft hög arbetsbelastning under tiden. Det var inte heller många kunder i urvalsgruppen som hade varit på salongen under denna tid.

Samtliga intervjuer genomfördes under vecka 7–9. Respondenten fick själv välja om hon ville genomföra intervjun på plats i det egna hemmet eller i bokat grupprum i offentlig miljö. Nio respondenter önskade att genomföra intervjun i sin hemmiljö, varpå forskaren genomförde intervjun där. En intervju genomfördes i bokat grupprum. Innan intervjun påbörjades fick varje respondent ta del av ett samtyckesformulär (Se bilaga 4; Samtyckesformulär). Av samtyckesformuläret framgick de etiska principer som ett deltagande inbegrep, att intervjun skulle spelas in, att deltagaren när som helst kunde välja att avbryta sitt deltagande i studien samt information om att all insamlad microdata raderades efter studiens avslut. Att ett skriftligt samtycke till studien krävdes för ett deltagande hade även framgått av missivbrevet. Ingen respondent hade invändningar mot detta och samtliga skrev under samtyckesformuläret. Totalt genomfördes tio enskilda intervjuer som spelades in med ljudupptagning via forskarens mobiltelefon. De enskilda intervjuerna pågick mellan 28–65 minuter. Genomförandet av intervjuerna på plats gjorde det möjligt för forskaren att i realtid reflektera över respondentens upplevelser samt att ta del av uttryck i respondentens kroppsspråk som hade kunnat missas i exempelvis en telefonintervju. Den semistrukturerade intervjuguiden möjliggjorde att forskaren kunde följa upp specifika svar och förflytta sig förhållandevis fritt mellan olika teman, vilket visade sig vara fördelaktigt. Som avslut på varje intervju gav forskaren en kort

sammanfattning av sin tolkning av respondentens upplevelse och ställde frågan om det fanns något som respondenten önskade att tillägga.

Under ena intervjun framkom att respondenten hade en nära vänskapsrelation till sin frisör, de hade umgåtts privat i många år. Den relation som respondenten utvärderade under intervjun var i egenskap av nära vän, inte frisör. Under intervjuns gång försökte forskaren att rikta respondentens perspektiv mot vännens frisör-roll, vidare undersöktes möjligheten för respondenten att utvärdera någon annan frisörrelation. Under transkriberingen framgick dock tydligt att empirin inte kunde anses vara relevant för studiens syfte. Av den anledningen valdes att utesluta intervjun i sin helhet från empirin. Under empiriinsamlingen framgick även att två respondenter inte kunde redogöra för upplevelser av ett ofrivilligt avbrott trots att detta var ett urvalskriterie. I båda fallen hade man varit med om ett avbrott med frisören, men detta hade varit frivilligt. Forskaren vände då frågan till hur respondenten hade reagerat om den nuvarande frisören hade sagt vid nästa tillfälle att hen skulle sluta och utgick från den upplevelse som respondenten då beskrev. Denna tänkta upplevelse kan dock aldrig ersättas mot den faktiska, vilket forskaren tog i beaktande i analysen.

5.6 Förförsök

En pilotintervju genomfördes innan ordinarie empiriinsamling i syfte att upptäcka eventuella brister i intervjuguiden, säkerställa att tekniken fungerade som önskat samt att intervjuns tillvägagångssätt var tillfredsställande. Efter genomförd pilotintervju framkom ingenting som motiverade ändring av intervjuguiden. Viktiga lärdomar vid detta tillfälle blev däremot att inte avbryta respondenten samt att komplettera med narrativ innan vissa frågor för att placera frågan i rätt kontext. Forskaren upplevde efter pilotintervjun att tillvägagångssättet för respondentvalideringen hade behov av att förfinas. På förhand var tänkt att forskaren skulle sammanfatta varje avslutad fråga i syfte att låta respondenten bekräfta forskarens tolkning. Under pilotintervjun upplevdes dock att tillvägagångssättet för respondentvalideringen bidrog till att samtalets naturliga flöde gick förlorat. Det kom även till forskarens insikt att det inte var nödvändigt att bekräfta samtliga frågor då respondentens utsaga i många fall talade för sig själv. Forskaren beslutade därefter att sammanfattning endast skulle ske i de fall då svaren upplevdes tvetydliga samt i samband med intervjuns avslut. Forskaren valde även att lägga till en sista avslutande fråga om det var något som respondenten önskade tillägga.

5.7 Transkriberingsprocessen

För att underlätta analysarbetet och säkerställa avidentifiering och fick samtliga respondenter ett fingerat namn. Som ett led i att säkerställa den personliga integriteten byttes alla personliga pronomen ut till könsneutrala "hen" samt att övriga namn som nämndes i intervjun byttes ut mot "XX". I transkriberingen valdes att använda vissa transkriberingssymboler för att förstärka ordens betoning. Forskaren valde även att inkludera osäkerheter i transkriberingen som "eeh" och "aah" samt pauser i form av punkter. Genom att ta hänsyn till hur respondenten framförde sina utsagor utöver dess innehåll syftade forskaren till att bidra med ökad tillförlitlighet i studien genom både dess trovärdighet och pålitlighet (Bryman 2018, ss. 467, 468). Vidare ansågs det viktigt att transkribera ordagrant med tanke på att studiens resultat tolkades med en tematisk analysmetod. Den valda analysmetoden baseras på att metaforer, övergångar, likheter och olikheter samt övriga språkliga kopplingar mellan respondenternas utsagor kan urskiljas i transkriberingen och bilda mönster där teman slutligen utkristalliseras (Bryman 2018, s. 705).

Forskaren valde att utesluta vissa delar i transkriberingen som helt uppenbart saknade relevans för studiens syfte (Bryman 2018, s. 582). Med tanke på studiens omfattning och frisörernas inblandning i rekryteringen har den etiska aspekten i form av att skydda respondentens integritet i vissa fall gått före studiens tillförlitlighet. I utsagor som varit av sådan art att de kunnat kopplas ihop med respondenten i fråga byttes detaljer ut i syfte att skydda respondentens identitet. Det handlade exempelvis om att en gemensam hobby byttes ut mot en likvärdig, att sjukdomstillstånd censurerades samt att specifika detaljer som berörde beskrivningar av salongen, frisören samt kunden undveks att tas med (Bryman 2018, s. 174).

5.8 Kvalitetskriterier

Inom den kvalitativa forskningstraditionen har den traditionella synen på studiens kvalitet kopplat till validitet och reliabilitet inte ansetts vara lika relevant. Istället lutar man sig mot andra begrepp som bättre lämpar sig för den forskning man utför inom denna forskningstradition (Bryman 2018, s. 465). Grundläggande kriterier för bedömning av denna studies kvalitet validerades därför genom dess olika aspekter av *tillförlitlighet* och *äkthet* (ibid. s. 467). Hänsyn till studiens *trovärdighet* togs genom användandet av respondentvalidering. Forskaren sammanfattade respondentens utsagor vid varje

intervjus avslut med en kompletterande fråga om det var något som respondenten önskade tillägga. Detta i syfte att låta respondenten bekräfta forskarens tolkning och på så vis bidra till ökad överensstämmelse. Med anledning av studiens trovärdighet användes även vissa transkriberingssymboler i transkriberingen av insamlade data. Detta för empirins möjlighet att bidra till ytterligare en dimension i form av hur den presenterades. Istället för den traditionella synen på generaliserbarhet finns inom den kvalitativa forskningstraditionen kriteriet om *överförbarhet*, vilken innebär att studiens resultat skall syfta till att bidra med så rika och djupa beskrivningar som möjligt av den sociala verkligheten som den förstås av urvalsgruppen. Hänsyn till detta togs genom användandet av semistrukturerade enskilda intervjuer som datainsamlingsmetod då denna metod är erkänd för möjligheten att generera just rik och djup kvalitativa data. I syfte att stärka studiens överförbarhet valdes att utöka antalet intervjuer från fem till tio. Med hänsyn till studiens *pålitlighet* avsåg forskaren att vara så transparent som möjligt i redogörelsen för studiens tillvägagångssätt samt analysprocess. Redogörelsen är därför utförd på ett systematiskt och mycket noggrant sätt (Bryman 2018, ss 467–469). Studiens äkthet togs i beaktande genom valet av att studera en mindre population samt genom användandet av en intervjuguide vars teman operationaliserade studiens syfte. Forskaren är medveten om att studiens begränsade omfattning medförde påverkan på dess äkthet, vilket reflekterades över i studiens sista del (ibid. s. 470).

5.9 Analysmetod

Denna studie syftade till att fånga upp äldre kvinnors upplevelser av ett socialt fenomen i form av frisörens betydelse för deras upplevelser av socialt stöd och välbefinnande. Vidare kom resultatet av de nio individuella upplevelserna att presenteras som en representativ upplevelse för studiens urvalsgrupp via forskarens tolkning. Baserat på detta valdes att använda en tematisk analysmetod. Den tematiska analysmetoden ansågs vara väl lämpad för studien eftersom den möjliggjorde för forskaren att identifiera, analysera och presentera gemensamma teman ur det empiriska materialet samtidigt som metoden tillät inslag av interpretation (Braun & Clarke 2013, ss. 173–174).

Den kvalitativa analysens iterativa karaktär förklarar att den tematiska analysen i denna studie inte utfördes i en linjär process. Inledningsvis i den tematiska analysprocessen använde forskaren ett induktivt angreppssätt i form av datadriven kodning, detta för att så förutsättningslöst som möjligt identifiera och sammanställa teman utifrån återkommande

mönster genom hela det empiriska materialet. I takt med att forskaren skapade sig djupare förståelse för empirin förfinades och justerades koderna. Efter att forskaren skapat sig en mönstrad bild av respondenternas upplevelse via ett induktivt förhållningssätt kunde ett tematiskt schema sammanställas (se Figur 1). Med grund i att studien sökte svar på specifika forskningsfrågor tolkades slutliga teman och underteman med stöd i det valda teoretiska ramverket, vilket bidrog till att forskaren i slutskedet av analysprocessen antog ett deduktivt förhållningssätt (Bernard & Ryan 2010, ss. 265–266; Lindgren 2014, s. 50). Nedan (Tabell 1) visas ett utdrag ur kodningsprocessen.

Tabell 1

Utdrag ur kodningsprocessen

Exempelcitat	Kod	Undertema	Huvudtema
”Vi pratar nog om det mesta [...] och jag har varit med om <u>h</u> ens livssituation hur hen har haft det och hen har varit med i min och vi pratar mycket” (Elsa, s. 5)	Intimitet	Relationellt samspel	Interpersonellt samspel
”...och sen har det tagit det här halvåret innan vi har hittat som jag vill ha det. men <u>n</u> u sist blev det som jag vill ha det” (Margareta, s. 21)	Utseendemässig tillfredsställelse	Egenvärde	Positiva Affirmationer
”...sen tar det <u>j</u> ättelång tid innan man hittar någon som känns sådär <u>b</u> ra igen” (Harriet, s.13)	Avsaknad	Trygghetsförlust	Psykosocial påverkan

6. Resultat & Analys

I följande avsnitt presenteras studiens resultat med tillhörande analys. Syftet med studien var att undersöka samt bidra med ökad förståelse för vilken betydelse frisören har för

äldre kvinnors upplevelse av socialt stöd och välbefinnande. Beslutet att integrera resultat och analys i avsnittet baseras på dess potential att bidra med ökad transparens under analysprocessen, både när det gäller förståelse i form av forskarens tolkning av resultatet samt vid förankring i de valda teorierna (Bryman 2018). De huvudteman och underteman som utkristalliserades i studiens empiri presenteras nedan genom ett tematiskt schema (se Figur 1) och utgår från studiens syfte. De tre teman som identifierades var: *Interpersonellt samspel*, vilket inkluderade underteman i form av *relationellt samspel* samt *kontextuellt samspel*; *Positiva affirmationer*, med underteman i form av *det sociala behovet* samt *egenvärdet*; och slutligen identifierades *psykosocial påverkan* som ett huvudtema med tillhörande underteman *emotionella uttryck* samt *trygghetsförlust*. Varje huvudtema och undertema analyseras och redovisas under respektive rubrik tillsammans med beskrivande utdrag i form av sekvenser från transkriberingen.

Figur 1. Tematiskt schema över huvudteman och underteman utifrån studiens syfte.

Av resultatet framgick att äldre kvinnor erhöll socialt stöd i både praktiska och sociala former, där arten och omfattningen visade sig variera beroende på den äldre kvinnans förhållningssätt till frisören i den sociala relationen. Vidare utgjorde frisören ett positivt bidrag för äldre kvinnors välbefinnande genom möjligheten att tillfredsställa både ett socialt och individuellt behov. På samma sätt visades att avsaknaden av frisören medförde en negativ påverkan för den äldre kvinnans välbefinnande.

6.1 Interpersonellt samspel

Ett genomgående tema som framträdde i samtliga intervjuer var det interpersonella samspelets betydelse för äldre kvinnors upplevelse av socialt stöd. Tidigt i empiriinsamlingen kunde två olika förhållningssätt identifieras när det gällde den sociala relationen med frisören. Dessa delades in i två distinktioner som därmed agerade som underteman i form av relationellt och kontextuellt samspel.

6.1.1 Relationellt samspel

Återkommande i det empiriska materialet fanns beskrivningar om hur en nära relation till frisören innebar en upplevelse av utbredd tillgång till frisörens stöd. Även om kvinnorna förklarade närheten till frisören på olika sätt fanns det i dessa fall en överensstämmelse i uppfattningen av att frisören inte bara var frisör, det var även en person man kunde dela med sig av det mesta i livet. I sekvensen nedan gav Elsa, som har gått till samma frisör i 25 år, uttryck för detta genom frågan vad hon och frisören brukar prata om under ett frisörbesök:

Vi pratar nog om det mesta eftersom vi nu känner varandra sedan en herrans massa år tillbaka och jag har varit med om hens livssituation hur hen har haft det och hen har varit med i min och vi pratar myccket [...] det blir också politik och nutidsorientering. Ja, det är blandat.

(Elsa, ss. 5–6)

Av resultatet framgick att den djupa relationen till frisören möjliggjorde flera former av socialt stöd, vilka inte kunde identifieras av forskaren i de fall där kvinnorna hade en mer kontextuell relation med sin frisör. I det senare fallet var den sociala relationen med frisören liksom det sociala stödet kontextbundet till salongen som sådan. Vidare präglades den kontextuella relationen av ett serviceförhållande mellan kvinnan och frisören, vilket visade sig ha påverkan för kvinnornas förväntan av socialt stöd via denne.

För de kvinnor som på olika sätt beskrev sig ha en nära relation till sin frisör kunde forskaren däremot tolka en gemensam upplevelse av social tillhörighet med både frisören och salongen. Elsa förklarade exempelvis genom sitt citat hur den nära och långvariga relationen till frisören har skapat förutsättningar för att prata så pass öppet som de nu gör. Hon förklarade samtidigt hur hon och frisören har följts åt genom livet och hur de har delat med sig av sitt privatliv till varandra. Med stöd i Uchinos (2004) teori om det sociala

stödet funktioner tolkades att den upplevda känslan av social tillhörighet som den intima frisörrelationen medför utgör en källa för den form av stöd som kategoriseras som emotionellt stöd. Enligt teorin (Uchino 2004) berör denna form av stöd de emotionella utbyten som kvinnan har med sin frisör, bland annat då frisören visar omsorg för samt sympatiserar med henne. Det emotionella stödet har däremot inte kunnat framtolkas i de fall där relationen präglades av ett kontextuellt förhållande. Med stöd i kvinnornas utsagor tycktes närheten i relationen legitimera ett sårbart beteende i samspelet med frisören. I det empiriska materialet förklarade kvinnorna återkommande hur frisören hade funnits där för dem genom svåra stunder i livet. Med stöd i Uchinos (2004) teori tolkades att frisören i dessa fall utgjorde en källa för både informellt och emotionellt stöd för äldre kvinnor. Det emotionella stödet i form av att frisören visade sin omsorg eller lyssnade på dem och det informella stödet i form av att frisören gav kvinnorna vägledning och råd.

I empirin fanns även upplevelser som tolkades som att den nära relationen medförde ytterligare en form av stöd via möjligheten för kvinnan att få en hjälpande hand av sin frisör. Som underlag för denna tolkning vilade utsagor av bland andra Åsa, 75 år och Anna, 81 år som har gått till sina frisörer i 25 respektive 10 år:

Jo, men jag tror säkert att jag skulle kunna fråga hen om både det ena och det andra om jag behövde. Så är det ju. Det var ju rena slumpen att jag hamnade där och tänk vilken bra relation vi fått. Det är fantastiskt.

(Åsa, s. 18.)

Det är en väldigt fin relation och det känns ju [...] för att sist när jag skulle klippa mig så ringde hen när jag stod och lagade lunch. Och då bad hen mig att komma in tidigare. Och jag sa ja, jag stängde av plattan och kastade mig iväg då [...] det gör jag ju för hens skull. För skulle det vara något så vet ju jag att jag får samma behandling tillbaka.

(Anna, s. 28)

Genom citatet ovan förklarades den nära relationen med frisören ihop med upplevelsen att frisören hade funnits där för dem vid behov. Sammantaget tolkades att det fanns förväntningar på att frisören skulle sträcka ut en hjälpande hand och därmed bistå med olika former av praktiskt stöd. I empirin visade liknande utsagor att det fanns en förväntan på att frisören i och med den nära relationen skall bistå med det praktiska stödet även

utanför salongskontexten, vilket även tolkades att Åsa via sitt citat gav en antydning till. Denna hjälpande hand har med stöd i Uchinos (2004) teori tolkats utgöra en stödkälla i form av instrumentellt stöd genom att frisören förväntas bistå med praktiskt stöd för dem.

Som tidigare redogjorts för var upplevelsen av vilka former av socialt stöd som äldre kvinnor upplevde att frisören erbjöd beroende av vilket förhållningssätt den äldre kvinnan hade till frisören i det interpersonella samspelet. Med stöd i Goffmans (2014) rollteori tolkades detta samband bero på de olika rollförväntningar som kvinnorna hade i den sociala relationen med frisören. Enligt teorin kommer både frisörens och den äldre kvinnans roller med färdiga uppsättningar av normativa sociala regler i den sociala situationen. Med stöd i teorin (Goffman 2014) tolkades att frisörrelationen, i den händelse den präglades av en vänskapsrelation, samtidigt gick utöver dess rollspecifika gränser. Genom Åsas uttryck; ”*jag tror säkert att jag skulle kunna fråga hen om både det ena och det andra om jag behövde*” visades exempel på en förväntan som inte är normativ inom ramen för frisörrollen men som många kvinnor i studien likväl ansåg sig ha tillgång till tack vare den intima relation som de delade med sin frisör. Den intima frisörrelationen tolkades därmed bidra till kvinnornas upplevelse av att frisörens sociala stöd både var utbredd och förekom i andra former än vad som annars är att förvänta i normalfallet med en frisör.

6.1.2 Kontextuellt samspel

Som kontrasterande bild till den som presenterades i det relationella samspelet återfanns i det empiriska materialet ett annat förhållningssätt där den äldre kvinnan hade en mer lättsam och ytlig relation med sin frisör, en relation som präglades av att hon såg frisören som en serviceperson och där relationen var bunden till salongskontexten. Resultatet visade att kvinnorna genom den mer kontextbundna relationen likväl upplevde olika former av socialt stöd. I dessa fall var stödet dock inte lika tydligt identifierat av kvinnorna, förekom lika utbrett eller i samma former. En förklaring som kvinnorna gav till detta var att de hade vännerna för behovet av socialt stöd, vilket följande citat av Maj förklarade:

Man pratar om det mesta. Man pratar mycket om familjen och om barnbarnen speciellt gör man ju med just frisören och väder och vind. Men

man pratar ju inte som med en kompis om man säger så. Kompisarna pratar man ju med allt om egentligen, tråkigheter och så. Tycker jag i alla fall.

(Maj, s. 15)

Genom sitt citat tolkades Maj ge uttryck för distinktionen mellan en vänskapsrelation och frisörrelationen. Vidare tycktes den frisörrelation som Maj förklarade sig ha med sin frisör vara bunden vid en kontext, detta genom att hon ansåg att de sociala regler som vilade på frisören inte var desamma som för vänskapsrollen. Hennes förväntningar på frisören tolkades därmed inbegripa de rollspecifika som Goffman (2014) skulle säga kommer med frisörrollen. När Maj fick frågan om hon någon gång upplevt att hon fått socialt stöd från frisören svarade hon dock:

*Nej, det har jag nog inte känt förstås. **Men lyssnad på?** Jaa. Oja! Verkligen. När jag gick hos hen, det gjorde jag ju i många, många år.*

(Maj, s. 15)

I det empiriska materialet återfanns liknande upplevelser där den äldre kvinnan inte ansåg sig ha fått tillgång till socialt stöd från sin frisör, likväl förklarades med undertryck hur man hade kunnat prata om allt med sin frisör. Flera exempel visade samma tendens som Maj gav uttryck för via sitt citat ovan; att kvinnan inte tolkade in frisörens sociala stöd i egenskap av en person som fanns där och lyssnade, som just en stödkälla. Att dessa kvinnor inte ansåg att deras samtal med frisören utgjorde en källa för varken det informella eller emotionella stöd som Uchino (2014) redogör för har forskaren funnit som intressant motsättning. Flertalet kvinnor förklarade att de inte upplevde att de fått stöd från sin frisör för att i nästa mening redogöra för hur de hade delat med sig av sitt privatliv med densamma. I citatet ovan förtydligade Maj det faktum att hon blivit lyssnad på, vilket tolkades som ett tecken på att frisören verkligen hade utgjort en källa för socialt stöd genom att lyssna på henne. Forskaren identifierade samma tendens på flera ställen i empirin; att kvinnornas definition av socialt stöd var att det var något som erhöles i händelse av personliga problem. Efter frågan om Maj någon gång fått socialt stöd från sin frisör fick hon frågan om det sociala stödet var något som hon hade hoppats på att få från sin frisör, varpå hon svarade: ”*det är nog inte det. där har jag ju mina vänner så*” (Maj, s. 16). Med stöd i Goffmans (2014) rollteori tolkades denna motsättning grunda sig i att det sociala stödet inte var något dessa kvinnor förväntade sig av frisörrollen. Vidare

tolkades att de såg frisören som en person vars roll var att göra dem fina i håret snarare än någon att diskutera livets bekymmer med, därmed förbisågs frisörens potential att utgöra en källa för socialt stöd hos dem och identifierades därför heller inte som sådant. I empirin vilade samtidigt utsagor som tydde på att behovet av denna oidentifierade stödkälla blev kännbar och uppmärksammas i händelse av ett ofrivilligt avbrott. Som svar på frågan om vad som saknades inledningsvis i en ny frisörrelation var den gemensamma upplevelsen att man inte kunde samtala på samma sätt med den nya frisören. Återkommande redogjordes för hur det sociala samspelet inte var detsamma i början och att det tog tid innan man kunde prata med den nya frisören på samma sätt som den förra.

Även om det sociala stödet varken upplevdes eller förekom i samma utsträckning och former hos de kvinnor vars frisörrelation präglades av en mer kontextbundenhet visade empirin att det skedde utbyten av socialt stöd även här. Resultatet visade dock att det i dessa fall främst var fråga om socialt stöd via kommunikationen, i form av att frisören lyssnade, visade sin omsorg samt gav råd och vägledning till dem.

6.2 Positiva affirmationer

I relation till studiens syfte identifierades att frisören bidrog med positiva affirmationer ur två aspekter, varav båda var relaterade till kvinnornas välbefinnande. Av resultatet framkom att dessa affirmationer grundade sig i att frisören tillfredsställde både ett socialt och ett individuellt behov för kvinnorna, där det individuella behovet härrörde från kvinnornas upplevda egenvärde. För att skapa en enhetlig bild presenteras dessa två underteman integrerat.

6.2.1 Det sociala behovet och egenvärdet

Resultatet visade att den gemensamma upplevelsen var att det utbyte man hade med sin frisör var mycket tillfredsställande. Resultatet visade även att kvinnorna upplevde att frisörbesöken fyllde ett individuellt behov i form av att få rå om sig själv samt en upplevd utseendemässig tillfredsställelse. Denna dubbelsidiga tillfredsställelse förklarades bland annat av Gerd 79 år, genom frågan vad hennes frisör sedan 17 år tillbaka betydde för henne:

Ja, socialt betyder hen ju jättemycket. Vi träffas ju var åttonde vecka i princip och så sätter man sig där när man är långhårig och bedrövlig i huvudet. Så när man går därifrån så är jag en ny människa tycker jag. Då

skulle jag bara vilja gå ut och visa upp mig [skratt] [...] jag ska dit nästa vecka och jag längtar ju redan nu och känner hur bra jag mår av det va [...] det är ingen ide att dra ut på det längre för att spara in på pengarna och jag skiter i att jag inte får någon pensionärsrabatt [skratt]. Jag betalar det hen begär och det tycker jag att jag är värd för jag mår bra!

(Gerd s. 9–10)

Vetskapen om frisörbesöket i sig bidrog med känslor av välbehag, liksom känslan efteråt när kvinnan upplevde utseendemässig tillfredsställelse. I empirin fanns flertalet utsagor likt Gerds, där kvinnan uttryckte hur hon längtade efter att få gå till frisören, dels för att bli fin, dels för att få prata av sig. Genom citatet redogjordes samtidigt att välbehaget som frisörbesöket medförde sträckte sig både innan och bortom verkställandet av den efterlängtnade behandlingen. Därav tolkades att frisörens positiva effekt för dessa kvinnors välbefinnande sträckte sig bortom salongskontexten och den stund varvid de individuella och sociala behoven tillfredsställdes, vilket gjorde den relativt långtidsverkande.

Det välbehag som identifierades har tolkats grunda sig i att kvinnorna blev sedda och bekräftade genom relationen med sin frisör. Denna upplevelse kunde bekräftas på flera håll i empirin, exempelvis gav Maj uttryck för en form av social bekräftelse när hon med undertryck förklarade att hennes frisör lyssnat på henne under alla år: ”**Men lyssnad på? Jaa. Oja! Verkligen.**” (Maj. s. 15). En annan form av social bekräftelse identifierades i relation till frisörens kännedom om kvinnans hår, vilket visade sig bidra till att kvinnorna upplevde sig exklusiva och unika. Vidare utgjorde frisörens personliga bemötande och uttryckta omsorg för den äldre kvinnan ett stort bidrag för hennes upplevelse av social bekräftelse. Nedan gav även Anna 81 år, uttryck för den längtan, bekräftelse och exklusivitet som har visat sig vila i stunden hos frisören kontextualiserat till frisörens betydelse för henne:

[...]När jag ser att det närmar sig så. åh. Nu ska jag gå till hen. Vad mysigt! Fast jag vet att. Man skulle vilja ha lite mer tid, och bara få sitta. Hen frågar alltid, vill du ha en kopp kaffe med mjölk?[...] Och det känns skönt. Dels att det är någon som tar hand om mitt hår. Och sen att man bara får sitta där. Liksom. Att det bara är jag. Och hen [...] Många ifrågasätter varför jag lägger så mycket pengar på det när jag kan göra det själv, men det är just det. Jag gjorde alltid det själv, men nu gör jag inte det.

(Anna, s. 26)

Frisörbesöket tillfredsställde flera delar av det sociala behovet för äldre kvinnor. Den upplevda tillhörigheten till frisören men även salongen som sådan bidrog med känslor av uppskattning, inkludering och acceptans, vilket Åsas och Gerds citat exemplifierade. Frisörens stödjande och uppmuntrande beteende mot den äldre kvinnan tolkades bidra till hennes ökade självkänsla och upplevelse av självtillfredsställelse. Genom sitt citat visade Anna exempel på det välbehag som kvinnorna i studien upplevde genom tillhörigheten till frisören. Anna tolkades även ge uttryck för en önskan om att den sociala stunden med frisören inte skulle upphöra, trots vetskapen om relationens bundenhet till salongskontexten. Därtill tolkade forskaren att frisörens kännedom om kvinnorna bidrog med social bekräftelse, vilket Anna gav exempel på när hon berättade hur frisören inte ens frågade hur hon vill ha sitt kaffe, frisören vet.

Den sociala bekräftelsen och den sociala tillhörigheten till frisören utgjorde två aspekter av social tillfredsställelse som båda bidrog till kvinnornas välbefinnande på ett positivt sätt. Denna tolkning stöds även av Uchinos (2004) teori om socialt stöd, vilken förklarar att en social relation kan bidra med upplevelsen av social tillhörighet och emotionellt stöd, vilka i sin tur bidrar till positiva känslor som ökar välbefinnandet. Vidare stöds forskarens tolkning av Keyes (1998) teori om det sociala välbefinnandet. Enligt teorin är det sociala välbefinnandet baserat på individens upplevelse av sitt förhållande till – och funktion i sin sociala värld. Att vara frisörens stamkund ihop med den sociala bekräftelse som frisören uppvisade kvinnan tolkades bidra till att kvinnan upplevde sitt sociala bidrag i relationen med frisören som högt, så även graden av social integration. Tillsammans förklaras detta utgöra två aspekter som bidrar med ökat välbefinnande för kvinnan (Keyes 1998).

Flertalet kvinnor förklarade liksom Gerd och Anna hur de upplevde att de var värda stunden hos frisören och att det var något de prioriterade i livet. Att frisörbesöken var högt prioriterade tolkades bero på dess dubbla positiva betydelse för de äldre kvinnornas välbefinnande i form av social tillhörighet och social bekräftelse. Som tidigare redogjorts för kunde dessa två aspekter kopplas till kvinnornas upplevelse av social tillfredsställelse. Med stöd i empirin identifierade forskaren utöver den sociala tillfredsställelsen även att frisören bidrog med möjligheten för dessa kvinnor att uppleva individuell

tillfredsställelse. Som stöd för denna tolkning vilade upplevelser likt Gerds och Annas; där man förklarade hur bra frisören fick en att må ihop med utsagor som liknade de Margareta delade med sig av när hon fick frågan om vad frisören fyllde för funktioner för henne:

Det har väldigt stor psykisk betydelse. Det är nästan det största för är jag inte snygg i håret och det behöver inte vara hos frisören utan det kan vara hemma, när som helst. Är jag inte snygg i håret då mår jag inte bra. Det är väldigt, väldigt viktigt. Det är väl mycket annat som betyder lite samma sak.

Men håret hör nästan till det viktigaste.

(Margareta, s. 21)

Genom att vända på frågan till att redogöra för hårets funktionella aspekter tolkades att Margareta likställde håret med frisörens betydelse. Hon gav även uttryck för hårets direkta och frisörens indirekta betydelse för den utseendemässiga tillfredsställelsen ihop med den stora psykosociala påverkan som detta samband visade sig ha för de äldre kvinnornas välbefinnande.

Samtliga kvinnor i studien hade varit kund hos samma frisör under många år. I genomsnitt uppgav kvinnorna att de klippte sig var sjätte till åttonde vecka varav samtliga ansåg sig vara stamkund till sin frisör. Av resultatet framkom att den rutinartade upplevelsen som de återkommande besöken till frisören innebar var något som samtliga kvinnor i studien upplevde som värdefullt. Återkommande i empirin fanns utsagor där kvinnan förklarade att hon uppskattade att vara just stamkund till sin frisör och att det var attraktivt. Detta förklarades bland annat av Harriet och Elsa, 76 respektive 77 år kontextualiserat till deras upplevelse av att vara stamkund:

Jo men det är ju jätteviktigt[...] det är det viktigaste! För hittar man en frisör som man tycker funkar med håret och att jag känner mig ah. Lite omhändertagen och liksom trivs med det hen gör med håret. Då vill man ju inte byta, då vill man ju vara där hela tiden.

(Harriet, s. 12)

Det är väldigt värdefullt. Det finns alltid tid för mig [skratt]. Det e jätteskönt! Jag vet ju det, ringer jag så [...] det är väldigt betydelsefullt att veta att jag blir prioriterad av hen [...] sen är det ju det här med att hen kan

*ju mitt hår, vilket är väldigt skönt. Då vet jag ju hur hen gör. Att hen gör
som det skall göras!*

(Elsa, s. 6)

Upplevelsen av att vilja vara stamkund har tolkats bero på att detta bidrar till en upplevelse av ömsesidig lojalitet i förhållandet med frisören. Vidare tolkades att ur kvinnornas perspektiv uppvisades lojaliteten genom att de var återkommande kunder till sin frisör och som gensvar bekräftade frisören kvinnan i det interpersonella samspelet, tog hand om hennes hår på det sätt hon önskade samt prioriterade henne, vilket både Elsas och Harriets citat bekräftade.

Upplevelsen av att inte vilja byta frisör när man väl hittat någon som man var nöjd med var gemensam för samtliga kvinnor i studien. Kvinnornas nöjdhet förklarades utifrån de två aspekter som tidigare identifierats; dels resultatet av frisörens hantverk, dels upplevelsen av det sociala samspelet med frisören. Något som även framkom via Gerds tidigare citat: *”Ja, socialt betyder hen ju jättemycket. Vi träffas ju var åttonde vecka i princip och så sätter man sig där när man är långhårig och bedrövlig i huvudet. Så när man går därifrån så är jag en ny människa tycker jag”* (Gerd s. 8–9). Baserat på utsagor som dessa tolkade forskaren med stöd i teorin om KASAM (Antonovsky 2005) att äldre kvinnor genom de rutinartade frisörbesöken upplevde en tillfredsställande trygghet. Detta eftersom de återkommande besöken bidrar med en förutsägbarhet och möjligheten att nå en viss nivå av social trygghet med frisören. Forskarens analys landade i att det var denna trygghet som utgjorde grund för att det ansågs attraktivt att vara återkommande, långvarig kund i form av stamkund. Enligt teorin (Antonovsky 2005) är individens välbefinnande beroende av i vilken utsträckning individen upplever tillvaron som meningsfull, begriplig och hanterbar. Genom att kvinnorna vet vilket resultat de kan förvänta sig av frisörens arbete och känner sig trygga i det sociala samspelet med denne har de tolkats uppleva en känsla av begriplighet som påverkar deras välbefinnande positivt. Denna tolkning stöds även av Keyes (1998) teori om socialt välbefinnande i form av socialt sammanhang, som menar att i de fall individen upplever sin sociala värld som begriplig och meningsfull upplevs ett ökat välbefinnande.

I det empiriska materialet fanns utsagor likt Elsas (Elsa, s. 6), där kvinnan uttryckte stor tillit till att frisören levde upp till de förväntningar som hon hade på frisörens hantverk.

Relaterat till detta tolkades att det fanns en koppling mellan upplevd tillit till frisören samt möjligheten att vara uppriktig med hur man vill ha sitt hår, vilket Åsa gav exempel på kontextualiserat till vad frisören fyllde för funktioner för henne:

Det är ju både det sociala och det här med att man får bli fin. Man känner ju att jag inte behöver hålla tillbaks någonting när jag går dit. Vi kan ju prata väldigt öppet även om håret. Jag kan ju säga om jag inte tyckte att det blev bra sist eller vi gör något nytt. Det känns ju väldigt enkelt och tryggt att kunna ha det så.

(Åsa, s. 18)

Åsa förklarade genom citatet ovan att hon var så pass bekväm i relationen med sin frisör att det möjliggjorde för henne att vara uppriktig med hur hon vill ha sitt hår. Relationen tolkades möjliggöra för henne att påtala om hon inte blev nöjd med det arbete frisören gjorde senast, vilket bidrog med en upplevelse av trygghet. Med stöd i teorin om det sociala välbefinnandet (Keyes 1998) tolkade forskaren att sambandet mellan kvinnornas tillit gentemot frisören samt deras möjlighet att vara uppriktig mot denne baseras på att kvinnorna har uppnått ömsesidig social acceptans i frisörrelationen. Vidare tolkades med stöd i teorin om KASAM (Antonovsky 2005) att uppriktigheten bidrar med en känsla för den äldre kvinnan att hon har resurser att hantera ett eventuellt missnöje mot frisören. Uppriktigheten tolkades i den meningen utgöra en handlingskomponent mot upprepat missnöje, vilket i sin tur bidrog med en upplevelse av ökad tillfredsställelse och välbefinnande för kvinnan i den givna situationen.

6.3 Psykosocial påverkan.

Utöver den positiva effekt som frisören genom sin närvaro bidrog med för de äldre kvinnorna i studien identifierades i relation till studiens syfte den negativa påverkan för kvinnornas välbefinnande som ett ofrivilligt avbrott med frisören hade. Resultatet visade att det ofrivilliga avbrottet med frisören medförde stor negativ psykosocial påverkan för den äldre kvinnan i form av emotionella uttryck och upplevd trygghetsförlust. För en enhetlig presentation väljer forskaren att även här redogöra resultatet på ett integrerat sätt.

6.3.1 Emotionella uttryck och trygghetsförlust

Resultatet visade att den gemensamma upplevelsen för de äldre kvinnorna i studien var att man inte önskade byta frisör när man väl hade hittat någon som man trivdes med.

Vidare visade resultatet att ett ofrivilligt avbrott med frisören medförde stor negativ psykosocial påverkan för dessa kvinnor. Majoriteten av det empiriska materialet utgjordes av utsagor som baserades på ett upplevt ofrivilligt avbrott, en minoritet bestod av utsagor som baserades på reaktionen och emotionerna man torde sig uppleva i händelse av ett ofrivilligt avbrott. I citatet nedan gav Åsa uttryck för detta:

Det vet jag inte riktigt. det får inte hända [skratt]. Vi kanske hade haft kvar vår relation på något sätt ändå men det hade ju inte varit samma sak såklart. Det är klart att det måste ju gå i så fall. Men det gäller ju att hitta rätt då. Det skulle nog kännas jobbigt och oroligt i början där. Det här med att inte veta hur håret kommer att bli. Det betyder ju jättemycket att vara fin i håret. Är inte håret bra vill man ju inte gå ut. Det är ju viktigt för man måste ju kunna säga vad man tycker.

(Åsa, s. 19)

Genom citatet ovan gav Åsa uttryck för en upplevelse som delades av flertalet kvinnor i studien, rädslan inför den sociala relationens upphörande samt upplevd trygghetsförlust relaterad till kvinnans ovisshet inför uppnådd utseendemässig tillfredsställelse. Via citatet redogjordes för emotionella uttryck i form av rädsla, motstånd och oro, vilka utgjorde exempel på de emotioner som kom till uttryck i händelse av eller vid ett upplevt ofrivilligt avbrott. Dessa emotioner kunde forskaren koppla som en effekt av avsaknaden av det positiva bidraget för kvinnornas välbefinnande som redogjorts för i tidigare avsnitt. Utöver explicita emotionella uttryck tolkade forskaren med stöd i empirin att ett ofrivilligt avbrott även bidrog med emotionella uttryck i form av otrygghet, uppgivenhet och otillfredsställelse. För majoriteten av kvinnorna var emotionerna i samband med ett ofrivilligt avbrott flera. Både enskilt och sammantaget tolkades detta medföra en negativ påverkan för deras välbefinnande. Flertalet av de uttryckta emotionerna tolkades som en effekt av rädslan över att bli missnöjd med håret, vilket bland annat återspeglades av Maj när hon svarade på vad hon upplevde som värst med att behöva hitta en ny frisör:

Jo. men det är ju det här att man är rädd att det inte ska bli bra till exempel. För nu när jag gick så kunde jag ju bara sätta mig i stolen så frågade hen hur ska vi ha det idag? Vi ansar det bara lite idag kunde jag säga då, och då vet hen precis hur hen ska klippa.

(Maj, s. 17).

Forskaren tolkade att Maj genom sitt citat redogjorde för den viktiga uppgift som frisören har i form av förvaltare av kunskapen om hur kvinnornas hår skall klippas. Vidare tolkades att frisören som innehavare av den kunskapen både besitter kontrollen över kvinnornas trygghet samt nyckeln till deras utseendemässiga tillfredsställelse. När frisören försvinner ur kvinnans liv, försvinner hon därmed med kunskapen som bidrar med den självtillfredsställelse som enligt tidigare redogörelse har förklarats utgöra ett stort positivt bidrag för hennes välbefinnande. Avsaknaden av frisören och dennes kunskap har därmed tolkats utgöra en stor negativ påverkan för kvinnan.

Utöver detta tolkade även forskaren med stöd i teorin om KASAM (Antonovsky 2005) att en del av den negativa psykosociala påverkan som ett ofrivilligt avbrott med frisören medförde bestod i att kvinnorna genom den förlorade relationen gick miste om den viktiga handlingskomponent som tidigare redogjorts för, möjligheten att vara uppriktig med hur de vill ha sitt hår och därmed minska risken för missnöje. Vidare tolkades att kvinnorna genom det ofrivilliga avbrottet med frisören upplevde en trygghetsförlust som effekt av att delar av begripligheten av deras sociala värld gick förlorad. Detta då de förlorar både kontrollen över det sociala samspelet och den utseendemässiga tillfredsställelsen (Antonovsky 2005).

Flertalet av de äldre kvinnorna i studien upplevde emotioner av saknad och sorg relaterat till det ofrivilliga avbrottet. Vidare var upplevelsen av att behöva hitta en ny frisör något som hos många kvinnor tog sig uttryck i form av motstånd. Detta förklarades bero på vad som tidigare redogjorts för, dels av rädsla för upplevt missnöje, dels över oron att det nya sociala samspelet inte skulle vara tillfredställande. I sekvensen nedan gav Maj och Åsa uttryck för detta kontextualiserat till deras upplevelse av vad som inledningsvis saknades med den nya frisören:

Det är ju svårt att börja prata med den nya. Man vet ju inte. Man känner ju inte den så man blir ju nästan lite stum va. Man säger inte så himla mycket. Så om dom frågar så svarar man ju. Man får ju ge det några gånger innan man kan säga att där trivdes inte jag så nu får jag sluta illa kvickt. Nej det är inte lätt det där.

(Maj, s. 17)

jo men. det är ju nytt i början och det dröjer ju ett bra tag innan man kan börja prata på det där sättet [...] ah. nej men det tog nog bra tid innan vi hade hunnit prata oss fram till det [...] det är ju viktigt att man känner förtroendet för personen [...] så att veta vad man får är jätteviktigt.

(Åsa, s. 19)

Återkommande i det empiriska materialet fanns utsagor som redogjorde för hur kvinnan inledningsvis upplevde skillnad i det sociala samspelet med den nya frisören. Forskaren tolkade att Maj redogjorde för att det tar tid att bygga ett sådant förtroendekapital som krävs för att kunna vara helt avslappnad och tillfreds i den sociala situationen med frisören. En bidragande orsak till detta tolkade forskaren som att kvinnorna i den nya frisörrelationen inledningsvis inte har uppnått den ömsesidiga sociala acceptans som krävs för den tillit som Keyes (1998) redogör för. Relaterat till tilliten återfanns upplevelser i empirin om att man i den nya frisörrelationen inte kunde använda samma jargong som man var van vid, vilket tolkades som att kvinnorna även upplevde sitt sociala bidrag i den nya relationen som relativt lågt. Ytterligare en tolkning som forskaren gjorde baserat på kvinnornas utsagor var att de i den nya frisörrelationen inledningsvis upplevde låg social integration med både frisören och salongen, en direkt effekt av att den låga upplevelsen av social acceptans och socialt bidrag. Med stöd i Keyes (1998) teori tolkades att detta bidrog till att den nya frisörrelationen inledningsvis saknade tre aspekter av socialt välbefinnande som den äldre kvinnan gavs möjlighet till via sin tidigare frisörrelation, vilket medförde att hon inte upplevde den sociala relationen med den nya frisören var lika tillfredsställande.

Den upplevda trygghetsförlust samt de emotionella uttryck som uppstod vid förlusten av den sociala relationen med frisören tolkades bland annat bero på att delar av den sociala tillhörigheten försvann. Det empiriska materialet visade även att äldre kvinnor i samband med ett ofrivilligt avbrott med sin frisör upplevde en avsaknad av frisören som person och den sociala relationen i sig. Detta tog sig uttryck via negativa emotioner i form av saknad, besvikelse och tomhet, vilket i sin tur medförde negativ psykosocial påverkan för dem. Som grund för denna tolkning vilade bland annat utsagor som Margaretas, kontextualiserat till hennes upplevelse av uppbrottet med sin frisör sedan 50 år tillbaks i tiden:

Jag blev besviken. Jo, det måste ju ha varit i hens huvud bra länge. Under många gånger som jag hade varit där och jag känner... jag är ju övertygad om till exempel att hens barn skulle hälsa på mig på stan. Så väl kände jag ju dom.

(Margareta, s. 24)

Genom sitt citat gav Margareta uttryck för besvikelsen över hur frisören hanterade uppbrottet. Forskaren tolkade att hon hade högre förväntningar på frisören med tanke på den nära relationen hon ansåg att de hade. Relaterat till detta kunde forskaren med stöd i rollteorin (Goffman 2014) identifiera att det många gånger uppstod en form av rollförvirring relaterat till de respektive rollerna i den sociala relationen med frisören, något som blev extra tydligt i händelse av ett ofrivilligt avbrott. Detta återgavs bland annat via Åsas tidigare citat där hon svarade på hur hon hade upplevt ett ofrivilligt avbrott med sin nuvarande frisör; *"Vi kanske hade haft kvar vår relation på något sätt ändå men det hade ju inte varit samma sak såklart"* (Åsa, s. 19). Forskaren identifierade att det hos kvinnorna rådde osäkerhet om huruvida frisören upplevde den sociala relationen, vilket följande citat bland annat förklarade; *Hen berättade alltid om allt hen hade för sig och det var många grejer. så. ehm. jag tror vi hade trevligt båda två."* (Margareta, s. 20). I presentationen av det interpersonella samspelet framgick hur empirin var uppdelad i två distinktioner när det kom till relationen med frisören. För de kvinnor som hade ett relationellt samspel med frisören har förvirringen och osäkerheten relaterat till detta kunnat tolkas i större utsträckning. De dubbla rollerna i form av vän och yrkesutövande som äldre kvinnor ofta tilldelade frisören får stöd i empirin genom utsagor som Åsas, kontextualiserat till frisörens betydelse för hennes mående;

Jo, men det betyder mycket den relationen som vi har. För det är ju lite upp och ner. Hen är verkligen jättego mot mig och sen blir jag ju alltid så fin och det betyder ju också mycket. Jag brukar säga det och skoja med hen att du kan väl komma hem varje morgon innan du åker till jobbet och göra det här [skratt]. Ja, nej men hen är jätteduktig.

(Åsa, s. 18)

Genom citatet ovan gavs inte bara exempel på frisörens olika roller, forskaren har även tolkat att Åsa redogjorde för en kontextuell krock relaterat till de dubbla rollerna när hon förklarade hur hon brukade skoja med sin frisör om att hon skulle komma hem till henne och göra henne fin i håret innan jobbet. Med stöd i rollteorin (Goffman 2014) tolkades att rollförvirringen uppstod som en effekt av att dessa kvinnor har tilldelat frisören dubbla roller, dels rollen som vän, dels rollen som frisör. Vidare tolkades att under tiden som dessa kvinnor gick till frisören kunde relationen inbegripa båda roller utan problem. I händelse av ett ofrivilligt avbrott tolkades däremot att förvirringen och osäkerheten relaterat till relationen blev påtaglig, detta eftersom frisören i rollen om frisör inte förväntades upprätthålla en social relation med sina kunder utöver salongskontexten.

I empirin vilade även utsagor som vittnade om en kontrasterande upplevelse hos de kvinnor vars frisörrelation präglades av en kontextbundenhet. Hos dessa kvinnor tolkade forskaren att rollförvirringen och osäkerheten relaterat till den sociala relationen med frisören var kopplad till den egna rollen, i egenskap av att vara frisörens kund. Flertalet kvinnor vittnade om att de var rädda att framstå som illojala mot sin frisör när de gick till någon annan, vilket exemplifierades genom Evas och Margaretas citat nedan;

Meen det är jobbigt att byta... frisör. Jag bytte ju någon gång på en annan salong också. Man känner sig ju så dum och det är ju inte bara för att den inte klipper bra utan att det är ju bra att byta ibland. Så det tycker jag är lite eeh.. Jobbigt, det blir lite känsligt.

(Eva, ss. 2–3)

Men har man varit hos någon i 50 år. i stort sett jämnt. då vill man inte svika. det skulle ju vara.. ja då hade jag ju känt mig alldeles förtvivlad om jag skulle göra det.

(Margareta, ss. 23–24)

Även här tog forskaren stöd i rollteorin (Goffman 2014) och tolkade att oron som uttrycktes över att upplevas illojal grundade sig i att kvinnan var osäker om det förekom omvänd rollförvirring från frisörens sida. I dessa fall tolkades att kvinnorna hade en tydlig uppfattning kring både deras och frisörens roll samt vilka förväntningar som vilade på respektive roller. Samtidigt var de medvetna om att det fanns en risk att frisören hade

tilldelat dem dubbla roller, dels rollen som kund, dels rollen som en vän. Empirin visade hur både det sociala samspelet och sociala utbytet i en frisörrelation kunde ställas i linje med en vänskapsrelation. Den upplevda rollförvirringen tolkade forskaren därmed som en effekt av att gränsen mellan vänskapsrollen och de respektive rollerna i den sociala relationen med frisören var flytande.

7. Diskussion och slutsatser

Bristen på källor för socialt stöd har förklarats (SCB 2019) öka i takt med åldern, allra mest drabbade är kvinnor över 75 år. Samtidigt representerar äldre kvinnor den grupp i samhället som är mest frekventa och trogna kunder till frisörer (Frisörföretagarna 2018). Medan det har forskats kring frisörens upplevelse av det sociala stöd de erbjuder sina kunder är forskningen kring kundens upplevelse mycket begränsad. Syftet med denna studie har därför varit att undersöka samt bidra med ökad förståelse för vilken betydelse frisören har för äldre kvinnors upplevelse av socialt stöd och välbefinnande. Vidare var syftet ämnat att bidra med en större förståelse för den samhällsviktiga roll som frisörer genom sitt yrkesutövande har för äldre kvinnor i Sverige. Syftet operationaliserades till tre forskningsfrågor som besvarades genom nio individuella intervjuer med äldre kvinnor i Västsverige. Forskningsfrågorna kommer att besvaras nedan genom en diskussion kring resultatet samt en jämförelse med de empiriska studier inom forskningsområdet som tidigare presenterats i avsnitt 3.

7.1 Vilka former av socialt stöd upplever äldre kvinnor i relationen med sin frisör?

Utifrån den första forskningsfrågan visade resultatet att äldre kvinnor genom relationen med sin frisör upplevde en tillgång till socialt stöd i flera former, både praktiskt och socialt. De praktiska former av socialt stöd som identifierades var via upplevelsen att frisören utgjorde en hjälpande hand för dem. Vidare var de sociala former av socialt stöd som identifierades via kvinnornas upplevelse av social tillhörighet med frisören, -att frisören lyssnade på dem, visade sin omsorg samt gav dem vägledning och råd. Vilka former av socialt stöd som den äldre kvinnan upplevde visade sig samtidigt bero på den äldre kvinnans förhållningssätt till den sociala relationen med frisören. Ur empirin kunde forskaren urskilja två perspektiv; i det ena fallet hade den äldre kvinnan en kontextbunden relation med sin frisör, i det andra fallet var frisörens kontextuella roll inte lika tydlig, varvid relationen med frisören präglades av ett mer vänskapligt förhållningssätt. Det

senare förhållningssättet skulle kunna stödjas av det som Price och Arnould (1999) presenterade i sin studie där de kom fram till att frisören via sin yrkesroll utgjorde en informell källa för socialt stöd och praktisk hjälp för de kunder som valde att dela med sig av sina problem.

Uppfattningen att socialt stöd var något endast erhöles i händelse av att man delade sina personliga problem utgjorde även en uppfattning hos vissa kvinnor i föreliggande studie. Denna uppfattning visade sig även avspegla deras syn på frisörens betydelse för deras upplevelse av socialt stöd. Hos dessa kvinnor vilade en uppfattning av att vännerna istället täckte detta behov. Detta visade sig dock vara motsägelsefullt då resultatet har påvisat att denna form av stöd många gånger erhöles utan att den äldre kvinnan uppmärksammade detta. Forskarens slutsats är att denna uppfattning grundar sig i att dessa kvinnor ställer frisörens praktiska funktioner före de sociala och därmed tenderar de att förbise det sociala stöd de erhåller i form av att frisören finns där och lyssnar på dem.

Att det sociala stödet inte har en tydlig definition har även visat sig på andra håll i denna studie. Av resultatet framgick att flertalet av studiens deltagare hade uppfattningen att socialt stöd uttrycks i form av en hjälpande hand, så kallat praktiskt stöd snarare än genom verbala former. Relaterat till detta är forskarens slutsats att äldre kvinnors uppfattning av vad socialt stöd innebär präglas av en kontextbunden social konstruktion av ordet som är specifik för just dem. Faktum är att resultatet visade att majoriteten av det sociala stöd som äldre kvinnor upplevde via sin frisör var genom den form som Torres (2018) redogjorde för i sin studie; socialt stöd i form av upplevelsen av att tillhöra ett socialt sammanhang samt genom att frisören utgjorde någon de kunde prata av sig med. Torres resultat utgör en kontrasterande bild till det som Cowen, Gesten, Boike, Norton och Wilsons (1979) presenterade i sin studie. Där förklarade frisörerna att så mycket tredjedel av samtalsämnen med kunderna berörde dennes svåra eller måttligt svåra problem i form av relationsproblem, den psykiska samt fysiska hälsan. Resultatet i föreliggande studie visade att i de fall den äldre kvinnan valde att dela med sig av sina privata problem gavs hon också former av socialt stöd som motsvarade detta. Majoriteten av samtalen och därmed de former av socialt stöd som erhöles visade sig sällan vara i samma grad som i fallet med Cowen et al. (1979) studie. Denna skillnad kan tänkas bero på att majoriteten av respondenterna i Cowen et al. (1979) studie var mellan 30–60 år. Att de representerade en annan generation kan ha medfört skillnader i värnandet om den personliga integriteten

jämfört med de äldre kvinnorna i denna studie. Vidare kan detta avgöra hur pass privat man är i samtalet med frisören och därmed påverka formerna av socialt stöd man erhåller av denne.

Likt Anderson, Cimbal och Maile's (2010) resultat framgick även i denna studie att trots att majoriteten av det sociala stöd som frisörerna erbjöd inte gick på djupet i äldre kvinnors privatliv var deras relation i allmänhet mycket nära. Vidare tolkades att den nära relationen med frisören hade påverkan på den äldre kvinnans uppfattning om att frisörens omsorg och stödjande beteende var omfattande. Anderson, Cimbal och Maile (2010) kan tänkas ha en förklaring till denna tendens; i deras studie uppgav frisörerna att de endast i undantagsfall skulle ignorera eller försöka byta samtalsämne om deras äldre vuxna kunder delade med sig av sina problem. Relaterat till detta är forskarens analys att i händelse av sådan situation ses frisörens förhållningssätt som en bekräftelse på ömsesidig lojalitet snarare än något som ingår i frisörrollen ur kundens perspektiv.

Forskarens slutsats är att äldre kvinnor upplever socialt stöd i både praktiska och sociala former genom relationen med sin frisör. Vidare varierar upplevelsen av den sociala formen av socialt stöd utifrån två aspekter; dels den äldre kvinnans behov av att öppna upp sig inför sin frisör, dels hennes upplevda närhet i relationen med sin frisör. Ju djupare relation som den äldre kvinnan upplever sig ha med sin frisör desto mer benägen är hon att öppna upp sig för denne, vilket i sin tur öppnar upp för tillgången av fler former av socialt stöd.

7.2 Vilken betydelse upplever äldre kvinnor att frisören har för deras välbefinnande?

Utifrån den andra forskningsfrågan fann forskaren att frisören tillfredsställde flera behov som utgjorde positiv effekt för de äldre kvinnornas välbefinnande. Dels beskrevs olika sociala behov, dels individuella i form av att få känna utseendemässig tillfredsställelse och rå om sig själv.

De individuella behoven som frisören genom sitt hantverksutövande bidrog med för de äldre kvinnorna i studien visade sig medföra en rad positiva känslor och välbehag. Den upplevda känslan av utseendemässig tillfredsställelse förklarades även sträcka sig utöver salongskontexten, vilket gjorde dess positiva bidrag för de äldre kvinnornas välbefinnande relativt långtidsverkande. Delar av det sociala behovet tillgodosågs via

relationen med frisören på flera olika sätt. Att vara stamkund visade sig vara något som de äldre kvinnorna i studien eftersträvade. Den rutinartade upplevelsen som de äldre kvinnorna gavs genom de återkommande besöken medförde positiva effekter för kvinnans välbefinnande i form av förutsägbarhet, övergripande trygghet samt en känsla av ömsesidig tillit i relationen med frisören. Resultatet visade även att de äldre kvinnorna i studien upplevde social bekräftelse via den sociala tillhörigheten med frisören; att vara just sin frisörs stamkund medförde en upplevelse av att de var utvalda, vilket bland annat uttrycktes via emotioner av stolthet. Utöver den sociala tillhörigheten med frisören i sig upplevde även de äldre kvinnorna i studien att de tillhörde det sociala sammanhanget i salongen där frisören var verksam. Resultatet visade även att de aspekter av social tillhörighet som äldre kvinnor upplevde via relationen med frisören tillfredsställde delar av deras sociala behov, vilket utgjorde positiva bidrag för deras välbefinnande. Dahlberg, Agahi och Lennartsson (2018) redogjorde genom sin studie för det ökade sociala behov som äldre kvinnor har i och med den ökade risken att drabbas av ofrivillig ensamhet. Även om de äldre kvinnorna i föreliggande studie på olika sätt förklarades ha tillgång till ett socialt nätverk har det sociala behovets betydande effekt för deras välbefinnande likväl bekräftats, dels genom den sociala tillhörigheten med frisören som tidigare redogjorts för, dels via de källor av socialt stöd som relationen med denne gav upphov till.

Page, Chur och Delfabbro's (2022) studie presenterade frisörens perspektiv för betydelsen av det emotionella stöd som de ger sina kunder. Resultatet visade att frisörernas upplevelse av den omsorg och det emotionella stöd som de erbjöd sina kunder hade en terapeutisk funktion för dem. Den terapeutiska upplevelsen som Page, Chur och Delfabbro's (2022) redogjorde för var inte något som framkom genom de äldre kvinnornas perspektiv i denna studie. Däremot har tillgången till det emotionella stöd som de upplevde via sin frisör likväl förklarats utgöra en positiv effekt för deras välbefinnande. Den äldre kvinnans behov av att prata av sig och dess betydande effekt för hennes välbefinnande har tidigare bekräftats via exempelvis Torres (2008). I Torres (2008) resultat förklarades att i händelse av att den äldre individen har ett begränsat socialt nätverk blir dess informella källor för socialt stöd och småprat betydande för dennes sociala behov och därmed subjektiva välbefinnande, vilket ligger i linje med resultatet i denna studie.

Forskarens slutsats är att äldre kvinnor upplever att relationen med frisören utgör ett relativt långsiktigt positivt bidrag för deras välbefinnande utifrån två aspekter; dels det sociala, dels det individuella behovet som frisörrelationen har potential att tillfredsställa. Vidare blir arten av relationen återigen avgörande för den enskilda upplevelsen.

7.3 Vilken betydelse upplever äldre kvinnor att ett ofrivilligt avbrott i relationen med sin frisör har för deras välbefinnande?

Utifrån den tredje forskningsfrågan visade resultatet att i händelse av ett ofrivilligt avbrott med frisören tog sig detta uttryck hos den äldre kvinnan genom olika former av negativa emotionella reaktioner. De äldre kvinnorna i studien uttryckte bland annat emotioner i form av rädsla, oro och uppgivenhet, vilket förklarades utgöra ett tecken på den psykosociala negativa påverkan det ofrivilliga avbrottet hade för dem. Flertalet av dessa emotioner identifierades som ett uttryck för kvinnornas ovetskap om huruvida de skulle kunna uppnå utseendemässig tillfredsställelse och därmed frisörens potential att kunna tillgodose deras individuella behov. Avsaknaden av frisören och dennes kunskap utgjorde därmed en stor negativ påverkan för äldre kvinnors välbefinnande. Resultatet visade även att äldre kvinnor upplevde en trygghetsförlust i samband med att relationen med frisören upphörde. Även denna aspekt av avsaknad medförde en negativ psykosocial påverkan som effekt av att förutsägbarheten som den äldre kvinnan tidigare upplevt i samband med frisörbesöket försvann.

Utöver avsaknaden av förutsägbarheten och frisörens kunskap visade resultatet att de äldre kvinnorna i studien vid händelse av ett ofrivilligt avbrott även upplevde en avsaknad av frisören som person samt bidraget för den sociala tillfredsställelse de gavs möjlighet till genom deras relation. Avsaknaden uttrycktes via emotioner av bland annat sorg, saknad och besvikelse, vilka medförde en negativ psykosocial påverkan. Resultatet stöds av det som Brülde och Fors (2015) redogjorde för i sin studie genom en presentation av avsaknaden av den sociala relationens påverkan på välbefinnandet. I deras studie förklarades bristen på sociala relationer som bidrog med socialt stöd och närhet utgöra större negativ påverkan för mänskligt välbefinnande än avsaknaden av en intim kärleksrelation. Relaterat till avsaknaden av relationen identifierades även att det i vissa fall rädde olika syn på förhållandet av den sociala relationen mellan frisören och den äldre kvinnan, vilket gav upphov till förvirring i händelse av ett ofrivilligt avbrott. Detta var extra tydligt i de fall då den äldre kvinnan ansåg sig ha en nära relation med sin frisör.

Denna förvirring kopplades till att frisörens yrkesspecifika roll, vilken inbegriper ett stödjande beteende och social bekräftelse mot den äldre kvinnan, ofta misstolkades av henne för att vara ett tecken på vänskap. Detta dilemma kunde utläsas redan i Cowen et al. (1979) studie där resultatet visade att vissa frisörer upplevde att det var svårt att upprätthålla sociala gränser med sina kunder, vilket kunde sluta med att kunden kontaktade frisören privat i syfte att prata av sig. Page, Chur och Delfabbro (2022) bidrog genom sin studie med ett samtida perspektiv på samma dilemma; av deras resultat framkom att det bekräftade beteendet som frisörerna uppvisade mot kunderna bidrog till att de blev personligt involverade i sina kunders liv, varpå de fick svårt att särskilja på rollen som frisör och vän. I föreliggande studie fanns som tidigare förklarats samtidigt en kontrasterande bild hos de kvinnor vars relation till frisören var kontextbunden, i dessa fall uttryckte den äldre kvinnan en tydlig distinktion mellan en vänskapsrelation och en frisörrelation. Price och Arnould (1999) gav genom sin studie en möjlig förklaring till varför denna problematik verkar så utbredd inom frisörkontexten. I deras resultat framkom att frisören ur ett kommersiellt vänskapsperspektiv tenderade att bli en informell källa för socialt stöd och hjälp för de kunder som blottade sina personliga problem, vilket bidrog till förutsättningarna för vänskapens uppkomst. De förklarade också hur den regelbundna kontakten ihop med det ömsesidiga beroendet utgjorde förutsättningar för att vänskap inom servicekontexten skulle uppstå. Av resultatet (Price & Arnould 1999) framkom även att ur frisörernas perspektiv stannade relationen med kunden oftast inom salongen, vilket i viss mån också stöddes från kundernas sida, där 20 % ansåg att serviceförhållandet hade en negativ påverkan för vänskapens lämplighet. Även i föreliggande studie framgick att en mindre majoritet upplevde att frisören skulle vara just frisör och ingen man gick till med sina problem, vilket bekräftar bilden som forskningsrådet har presenterat sedan tidigare.

Forskarens slutsats är att det ofrivilliga avbrottet i relationen med frisören medför en relativt långtidsverkande negativ psykosocial påverkan för den äldre kvinnan utifrån två aspekter; dels avsaknaden av frisörens kunskap, dels avsaknaden av relationen. Vidare varierar den individuella negativa påverkan på den äldre kvinnans välbefinnande beroende på hennes förhållningssätt till relationen med sin frisör.

Sammanfattningsvis har resultatet i denna studie visat att frisörens betydelse för äldre kvinnors upplevelse av socialt stöd och välbefinnande till största del går bortom frisörens

yrokesroll. Både när det kommer till den äldre kvinnans upplevelse av socialt stöd och påverkan på hennes välbefinnande har det visat sig vara en fråga om den sociala relationen till frisören som utgör grund för kvinnans upplevelse snarare än frisören i egenskap av yrkesperson. Avslutningsvis skall nämnas att det är den sociala konstruktionen av frisörens yrkesroll tillsammans med de förväntningar som denna inbegriper som skapar förutsättningar för den sociala relationens blomstrande varvid den äldre kvinnans upplevelse av socialt stöd och välbefinnande till största del har visat sig grundas.

8. Reflektioner & framtida forskning

Då syftet med studien har varit att undersöka ett socialt fenomen ur perspektivet från en specifik kontext i form av äldre kvinnor har den kvalitativa ansatsen varit en lämplig metodologi. Empiriinsamlingen i form av enskilda semistrukturerade intervjuer har utgjort ett positivt bidrag för studiens överförbarhet då det skapat förutsättningar för rika och djupa data om det centrala fenomenet utifrån deltagarnas perspektiv. Relaterat till empiriinsamlingen upplevde forskaren att trots pilotintervjun var variationen i förmågan att följa upp det centrala fenomenet och förhålla sig fritt till den semistrukturerade intervjuguiden stor. Vidare upplevdes att denna förmåga växte till följd av erfarenheten, vilket kan tänkas ha medfört påverkan på det empiriska materialets kvalitet. Att respondentrekryteringen via frisörerna inte gick som önskat skulle kunna förklaras av att det under en av de två veckorna som rekryteringen pågick var lov. Detta kan ha medfört ökad arbetsbelastning för frisörerna och bidragit till att de inte prioriterade rekryteringen som överenskommet. Det kan även tänkas att salongskunderna denna vecka representerades av skolungdomar och andra som var lediga till följd av lovet, vilket i så fall kan ha medfört att besökande kunder i urvalsgruppen var färre än normalt. Respondentrekryteringen genererade i tio intervjuer men i det empiriska materialet ingick endast nio. En intervju valdes att uteslutas i sin helhet efter att det framgick att respondenten hade en nära vänskapsrelation med sin frisör och att de umgicks privat sedan många år tillbaks. Det var således inte frisörrelationen som respondenten utvärderade i sina utsagor utan vänskapsrelationen. Om forskaren hade upprättat ett urvalskriterie som uttryckte att kunden inte fick ha en privat vänskapsrelation till den frisör hon avsåg att utvärdera hade detta kunnat undvikas. Det hade också kunnat framgå i instruktionerna till frisörerna att de kunder som de frågade om intresse inte fick ha en

privat relation till dem. I det empiriska materialet vilar utsagor som baseras på den upplevelse man *tror* sig ha i händelse av ett ofrivilligt avbrott, som var det centrala fenomenet i forskningsfråga 3. Anledningen till detta är att det i ett fåtal fall rörde missuppfattningar om att det var fråga om just ett ofrivilligt avbrott och inte enbart ett avbrott som varit ett urvalskriterium. Detta har forskaren tolkat medför viss negativ påverkan för studiens tillförlitlighet relaterat till forskningsfråga 3 i form av dess trovärdighet. Utöver detta är forskarens uppfattning att samtliga forskningsfrågor kunde besvaras på ett tillfredsställande sätt och att de gemensamt bidrog till att studiens syfte kunde besvaras. Forskaren är tillfreds med den äkthet och tillförlitlighet som uppnåts i denna studie utifrån dess omfattning. I relation till studiens äkthet bör det faktum att studiens resultat är baserat på empiri från nio respondenter tas i beaktande. Detta resultat bör därav inte ses som en generaliserad bild för äldre kvinnor i Sverige. Istället skulle resultatet kunna utgöra ett forskningsbidrag för hur denna upplevelse kan se ut. Relaterat till studiens äkthet kan tänkas att det frivilliga deltagandet har medfört en skev representation. Detta i form av att de som önskar att delta kan tänkas vara av en specifik personlighetstyp som karaktäriseras som sociala och utåtriktade i högre grad än vissa andra, vilket även kan tänkas påverka storleken på dess sociala nätverk och behov av informella stödkällor. Av denna anledning föreslås vidare forskning som inkluderar äldre kvinnor som upplever sig ha ett begränsat socialt nätverk för att ge en mer representativ bild av forskningsområdet. En annan reflektion som forskaren har gjort är att studiens resultat kan vara färgat av dess geografiska kontext då den sociala konstruktionen av frisörens roll tänkas ha stor variation. Uppfattningen om vad som lämpas att dela med sin frisör kan exempelvis tänkas skilja sig i storstäderna jämfört med på landsbygden. Av den anledningen hade vidare forskning som inkluderar större geografisk kontext varit önskvärt för att kunna generera ett resultat med större äkthet.

Referenslista

- Anderson, K.A., Cimbali, A.M. & Maile, J.J. (2010). "Hairstylists' relationships and helping behaviors with older adult clients", *Journal of Applied Gerontology*, 29(3), pp. 371–380.
- Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. 2 uppl., Stockholm: Natur och kultur.
- Bernard, H. R., Ryan, G. W., Wutich, A. (2016). *Analyzing qualitative data: systematic approaches*. (2nd ed.). SAGE.
- Braun, V., and Clarke, V. (2006). "Using thematic analysis in psychology". *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). ss. 77–101.
- Brülde, B., Fors, F. (2015). Den svenska ensamheten: om hur olika former av ensamhet påverkar vårt välbefinnande. I: Annika Bergström, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson och Maria Oskarsson. (ed.), *Fragment: SOM-undersökningen 2014* (pp. 47–61). Göteborg: SOM-institutet.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 uppl., Stockholm: Liber.
- Cowen, E. L., Gesten, E. L., Boike, M., Norton, P., & Wilson, A. B. (1979). "Hairdressers as caregivers I. A descriptive profile of interpersonal help-giving involvements". *American Journal of Community Psychology*, 7, 633–647.
- Dahlberg, L., Agahi, N. & Lennartsson, C. (2018) "Lonelier than ever? Loneliness of older people over two decades", *Archives of gerontology and geriatrics*, 75, pp. 96–103.
- Folkhälsomyndigheten (2020). *Konsekvenser för personer 70 år och äldre av smittskyddsåtgärder mot covid-19*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/k/konsekvenser-for-personer-70-ar-och-aldre-av-smittskyddsatgarder-mot-covid-19/?pub=81272> [2022-12-23].
- Frisörföretagarna (2018). *Sifo-kundundersökning mars 2018* [internt material]. Stockholm: Frisörföretagarna. (Se bilaga 5; Referens frisörföretagarna)
- Frisörföretagarna (2022). *Frisörbarometern 2022*. https://frisor.se/media/bninnlbp/frisorbarometern2022-1_klar.pdf [2022-12-23].

- Goffman, E. (2014). *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. 6 uppl., Stockholm: Studentlitteratur.
- Integritetsskyddsmyndigheten (2021). *Dataskyddsförordningen grundläggande principer*. <https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/det-har-galler-enligt-gdpr/grundlaggande-principer/> [2022-12-29].
- Keyes, C.L.M. (1998). "Social Well-Being", *Social Psychology Quarterly*, 61(2), pp. 121–140.
- Lindgren, S. (2014) Kodning. I Hjerm, M., Lindgren, S. & Nilsson, M. (2014). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. 2.uppl., Malmö: Gleerup.
- Nilsson, M. (2011). *Hemmafrun – ett historiskt perspektiv*. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/hemmafrun-ett-historiskt-perspektiv> [2022-12-23].
- Page, S.M., Chur, H.A. & Delfabbro, P.H. (2022). "Hairdressers as a source of social support: A qualitative study on client disclosures from Australian hairdressers' perspectives", *Health & Social Care in the Community*, 30(5), pp. 1735–1742.
- Price, L.L. & Arnould, E.J. (1999) "Commercial Friendships: Service Provider--Client Relationships in Context", *Journal of Marketing*, 63(4), pp. 38–56.
- Prisma Västra Götaland (u.å.). *Hur kunde en damfrisering se ut på 1940-50 talet*. https://www.prismavg.se/exhibits/show/harvardshistoria_fran_skara/hur-kunde-en-damfrisering-se-u [2022-12-23].
- SCB (2019). Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC). <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2019/fyra-procent-ar-socialt-isolerade> [2022-12-18].
- Thelander, K. & Kristenson, M. (2022). *Sociala relationer och hälsa: teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Torres, S. (2019) "Aging Alone, Gossiping Together: Older Adults' Talk as Social Glue", *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences & Social Sciences*, 74(8), pp. 1474–1482.

Uchino, B. N. (2004). *Social support and physical health: understanding the health consequences of relationships*. New Haven: Yale University Press.

Bilaga 1: Intervjuguide

Bakgrundsfrågor:

- Hur gammal är du?
- Hur ofta går du till frisören?
- Hur länge har du har gått/gick du till samma frisör?
- Hur ser din nuvarande livssituation ut?

Tema 1: Aspekter av socialt stöd

1. Vad brukar du och din frisör prata om under ditt frisörbesök?
2. Finns det några privata samtalsämnen som du upplever är lättare att ta upp med din frisör än med andra i din närhet? I så fall, vilken typ av samtalsämnen?
3. Vilka funktioner fyller frisörbesöket för dig?
4. Har du någon gång upplevt att du har fått stöd från din frisör? I så fall, hur såg det stödet ut?
 - 4.1. På vilka sätt upplever du att du kan få stöd från din frisör?
5. Finns det något samtalsämne som du känner att du inte kan prata om med din frisör?

Tema 2: Aspekter av välbefinnande

6. Kan du berätta lite om vad din frisör betyder för dig?
7. Vilken betydelse upplever du att din frisör har för ditt mående?
8. Hur är din upplevelse av att vara stamkund hos din frisör?
9. Hur upplever du din närvaro på frisörsalongen? Känner du dig t.ex. välkommen? I så fall, på vilket sätt?
10. Finns det något särskilt tillfälle då du känt att frisörens stöd har betytt extra mycket?
 - 10.1. Om ja, Vad gjorde frisören då? Hur kändes det?
 - 10.2. Om nej, är det något du hade hoppats få från din frisör?

Tema 3: Separationen:

Ibland tvingas man att ofrivilligt avsluta sin tid som kund hos en frisör. Många gånger på grund av att frisören går hem på föräldraledighet eller byter yrkesbana.

11. Hur ser dina upplevelser av ett sånt avbrott ut? Hur kändes det?
12. Hur fick denna upplevelsen dig att må?
13. Hur var din upplevelse av att behöva hitta en ny frisör?
14. Om du tänker tillbaka på den nya frisörrelationen, fanns det något som du upplevde saknades inledningsvis?
15. Har du något du önskar tillägga?

Bilaga 2: Missivbrev

Hej! Jag heter Erika Lundh och studerar min sista termin på Socialpsykologiska programmet på Högskolan i Skövde. Som en del i utbildningen ingår att utföra en studie som kommer att ligga till grund för mitt examensarbete. Syftet med denna studie är att undersöka samt bidra med ökad förståelse för vilken betydelse frisören har för äldre kvinnors upplevelser av socialt stöd och välbefinnande. Därför kontaktar jag dig med en förfrågan om du skulle vilja medverka i en intervju som beräknas att ta ca 45 minuter att genomföra. Min önskan är att intervjuerna skall genomföras genom ett fysiskt möte med stöd av inspelning. Genomförande av intervjuer planeras att ske vecka 8–10, enligt överenskommelse. Följande urvalskriterier har upprättats med avseende av studiens syfte:

1. Du är 75 år eller äldre.
2. Du har erfarenhet av att regelbundet besöka samma frisör under två års tid.
3. Du har erfarenhet av ett ofrivilligt avbrott i relationen med sin frisör

Din upplevelse av detta är värdefull eftersom erfarenheter av kundens perspektiv inom området saknas. Denna studie omfattas av samma etiska principer som svensk forskning enligt lag omfattas. I linje med detta kommer du att delges ett samtyckesformulär innan intervjuens inledning. För att ditt deltagande skall vara möjligt krävs ditt frivilliga godkännande i form av en underskrift på samtyckesformuläret innan intervjun inleds. Ditt deltagande är frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta din medverkan i denna studie. Din intervju omfattas av sekretess är och ditt namn kommer inte att förekomma i mitt material. När intervjun är genomförd kommer den att transkriberas och du tilldelas ett kodat namn. Efter studiens avslut kommer allt insamlat material att raderas. Som tack för ditt deltagande skickas gärna ett exemplar av slutresultatet till dig efter godkänt arbete.

Om kriterierna stämmer in på dig och du är intresserad av att delta i min studie ber jag dig vänligen att svara på detta mail senast X/X. Jag återkommer då med vidare information. Har du några frågor är du välkommen att kontakta mig:

Mail: XXXXXX@student.his.se

Telefon: 070-0000000

Jag hoppas på ditt deltagande och ser fram emot att ta del av dina erfarenheter. Med vänliga hälsningar, Erika Lundh

Bilaga 3: Informationsbrev

Hej! Jag heter Erika Lundh och studerar min sista termin på Socialpsykologiska programmet på Högskolan i Skövde. Innan jag påbörjade mina studier arbetade jag som frisör i Skövde under 11 år. Det sociala utbytet och den relation man bygger upp med sina kunder har verkligen berikat mina år som frisör. När jag nu ska skriva mitt examensarbete är det just frisörens betydelse för kunden som jag vill undersöka. Syftet med min studie är att *undersöka samt bidra med ökad betydelse för vilken betydelse frisören har för äldre kvinnors upplevelser av socialt stöd och välbefinnande*. Undersökningen kommer att genomföras med enskilda intervjuer som förväntas ta 45 minuter. Jag kommer att erbjuda mig att genomföra intervjun i deras hemmiljö och bjuder på fika.

För att få tillgång till 8–10 intervjudeltagare är jag beroende av Er hjälp. Av etiska skäl behöver kunden först informeras om studien så att hon kan göra ett aktivt val om vidare information om studien och ett eventuellt deltagande. Min önskan är att ni frågar någon/några av de kunder ni har under de närmsta två veckorna som passar in i urvalskriterierna nedan om deras intresse för ett deltagande. Om de är intresserade av mer information och/eller ett deltagande lämnar ni ut ett informationsbrev där även mina kontaktuppgifter finns med. Om tid finns får ni väldigt gärna meddela mig löpande under denna tid så jag har möjlighet att följa upp kontakten med de kunder som fått ett informationsbrev så snart som möjligt.

Följande urvalskriterier har upprättats med avseende av studiens syfte:

- Kvinna 75 år eller äldre,
- som har erfarenhet av att regelbundet besöka samma frisör under två års tid,
- som någon gång har upplevt ett ofrivilligt avbrott i relationen med sin frisör (exempelvis då frisören varit föräldraledig, flyttat, bytt salong eller bytt yrke)

Kundens deltagande omfattas av sekretess vilket innebär att deras svar inte kommer att kunna kopplas ihop med dem som person. Denna aspekt blir än viktigare när ni blir en del av rekryteringen. Kunden kommer därför redan inledningsvis att tilldelas ett kodat namn och deras riktiga namn kommer inte att förekomma i min studie över huvud taget.

Obs! Studien baseras inte nödvändigtvis på just Er betydelse för kunden. Kunden har möjlighet att berätta om vilken tidigare erfarenhet som helst. Det finns inte heller några frågor som berör några negativa aspekter av frisörens betydelse för kunden.

Exempel på intervjufrågor som kommer att ställas under intervjun:

- Finns det några privata samtalsämnen som du upplever är lättare att ta upp med frisören än med andra i din närhet? I så fall, vilken typ av samtalsämnen?
- Vilken betydelse upplever du att din frisör har/hade för ditt mående?
- Hur var din upplevelse av att behöva hitta en ny frisör?

Har ni några frågor är ni välkomna att kontakta mig:

Mail: XXXXXX@student.his.se

Telefon: [070-00 00 000](tel:070-000000)

Med vänliga hälsningar, Erika Lundh

Bilaga 4: Samtyckesformulär

Samtyckesformulär

Härmed intygar jag att:

- Jag har tagit del av den information om undersökningen som jag tilldelats.
- Jag har haft möjlighet att ställa frågor kring undersökningen, min medverkan i den och har haft tillräckligt med tid på mig att ta ställning till ett deltagande i denna studie.
- Jag är medveten om att jag som deltagare i undersökningen kommer att bli intervjuad och att detta kommer att spelas in.
- Upphovsrätten till det jag säger överlåter jag till Erika Lundh.
- Jag är medveten om att min personliga information inte kommer att bli känt för någon utanför studien (ex, mitt namn, ålder, livssituation)
- Jag är medveten om att mina ord anonymt kan komma att citeras i forskningsrapporten, på webbsidor och i andra publikationer som endast rör forskningsprojektet.
- Jag är medveten om att jag när som helst har möjlighet att avbryta mitt deltagande i studien utan att jag behöver ange några skäl för det.
- Jag är införstådd med att om jag väljer att avbryta mitt deltagande kommer den information som jag har lämnat att raderas och inte att användas i något syfte.

Ort och datum

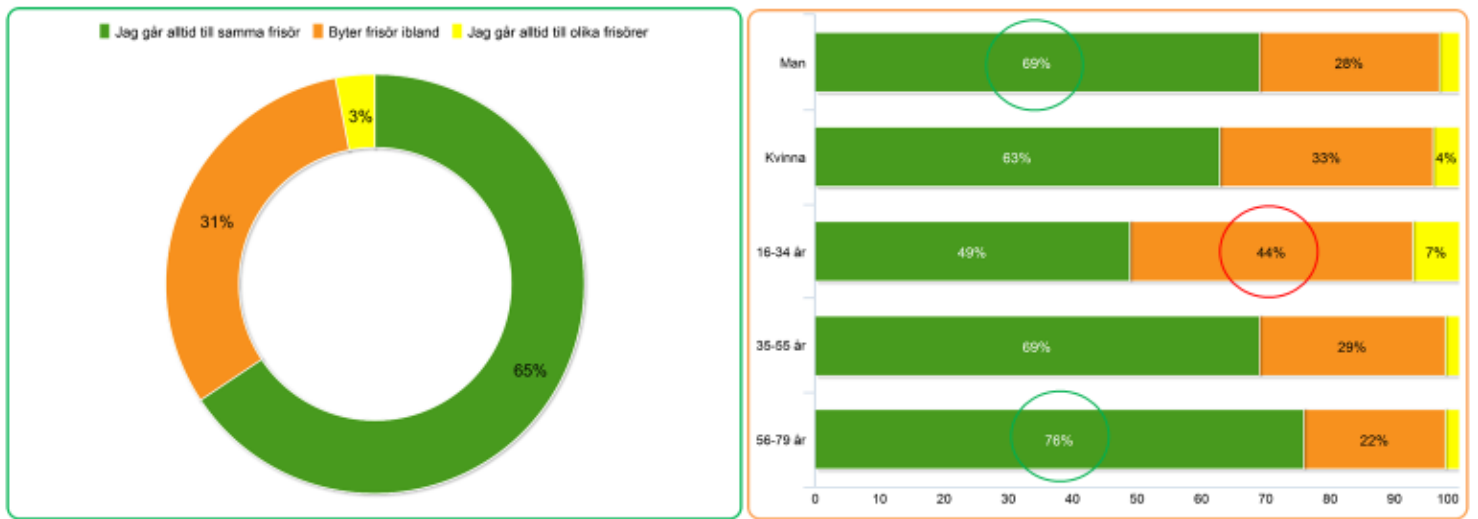
Underskrift deltagare:

Underskrift forskare:

Bilaga 5: Referens Frisörföretagarna

Frisörföretagarna (2018). *Sifo-kundundersökning mars 2018*. [internt material].
Stockholm: Frisörföretagarna.

Går du alltid till samma frisör eller byter du ibland?

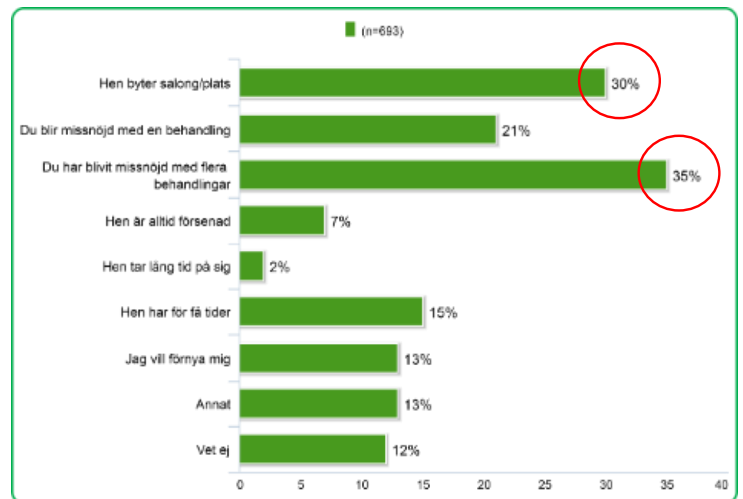
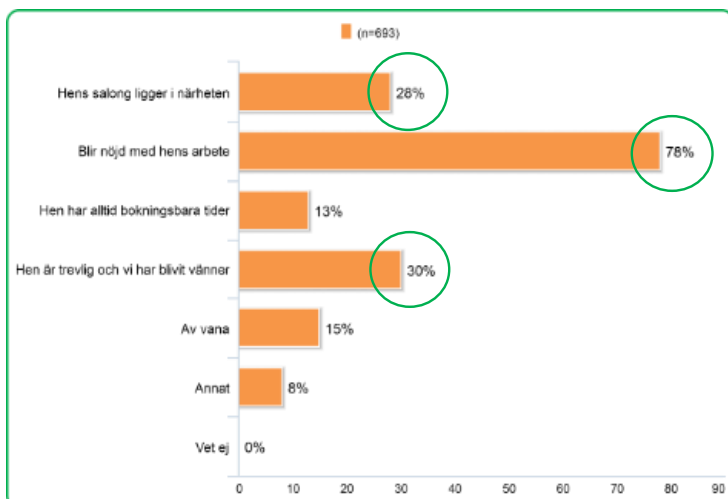
KANTAR SIFO

Burson-Marsteller

6

Varför går du alltid till samma frisör?

Vad skulle få dig att byta frisör?

KANTAR SIFO

Burson-Marsteller

7